İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Public and Private International Law Bulletin, 42(1): 53–80

DOI: 10.26650/ppil.2022.42.1.1030645
http://ppil.istanbul.edu.tr/tr/_

Public and Private International Law Bulletin

Başvuru: 30.11.2021
Kabul: 17.12.2021
Online Yayın: 19.01.2022

ARAŞTIRMA MAKALESİ / RESEARCH ARTICLE

Milletlerarası Hukuk Açısından Dünden Bugüne Taliban ve Taliban'ın Hükümet Olarak Tanınıp Tanınmayacağı Meselesi

The Taliban: From Past to Present and the Question of Whether It Can be Recognized as Government Under International Law

Nuray Ekşi*

Öz

Milletlerarası hukukta devletin tanınması ile hükümetin tanınması birbirinden farklı konulardır. Bir devletin anayasasına uygun olarak kurulan hükümetin diğer devletler tarafından tanınmasına gerek yoktur. Ancak olağandışı yollarla yani anayasaya ve hukuka aykırı olarak iktidara gelen hükümetin diğer devletler tarafından tanınması gerekmektedir. Afganistan devlet olarak varlığını korumakla beraber Afganistan anayasasına aykırı şekilde yönetimi ele geçiren oluşumların diğer devletlerce hükümet olarak tanınıp tanınmayacağı sorunuyla karşı karşıyadır. 1996-2001 yılları arasında yasadışı yollarla yönetimi ele geçiren Taliban'ı sadece Pakistan, Birleşik Arap Emirlikleri ve Suudi Arabistan hükümet olarak tanımıştı. ABD'nin, ikiz kuleler saldırısından sorumlu tuttuğu Usame bin Ladin ve El-Kaide üyelerine karşı başlattığı operasyonu bahane ederek Afganistan'a girmesi üzerine, Taliban yönetimi terk etmiş ve dağlara kaçmak zorunda kalmıştı. ABD ve müttefiklerinin Afganistan'daki varlığı yirmi yıl devam etmesine rağmen Taliban yeniden güçlenmiştir. 29 Şubat 2020 tarihinde Doha'da Amerika Birleşik Devletleri ile Taliban Olarak Bilinen Afganistan İslam Emirliği Arasında Afganistan'a Barış Getiren Anlaşma imzalanmıştır. ABD ile Taliban arasında yapılan iki taraflı antlaşmanın ardından 17 Kasım 2020 tarihinde ABD, Afganistan'dan çekileceğini açıklamıştır. 14 Nisan 2021 tarihinde ABD Başkanı *Biden*, Afganistan'dan tamamen çekilme kararı almıştır. Taliban'ın çatışmasız şekilde Kabil'i ele geçirmesiyle beraber, 15 Ağustos 2021 tarihinde Afganistan İslam Cumhuriyeti Hükümeti düşmüştür. Afganistan İslam Cumhuriyeti Hükümeti'nin düşmesiyle beraber fiili yönetim Taliban'ın eline geçmiştir. Çalışmamızda öncelikle dünden bugüne Taliban hakkında bilgi verilecektir. Ardından milletlerarası hukuk açısından tanıma türleri ve devletlerin tanınması ile hükümetlerin tanınması arasındaki farklar üzerinde durulacaktır. Daha sonra Taliban'ın hükümet olarak tanınıp tanınmayacağı meselesi irdelenecektir.

Anahtar Kelimeler

Taliban, devletlerin tanınması, hükümetlerin tanınması, etkin kontrol, *de jure* tanıma, *de facto* tanıma, açık tanıma, zımni tanıma, Estrada Doktrini, Meşruiyet Doktrini, Tobar Doktrini, Stimson Doktrini, Jeostratejik tanıma, anayasal olmayan rejim değişiklikleri, Afganistan'a Barış Getirme Anlaşması

Abstract

In international law, there is a difference between the recognition of states and governments. Governments established under a state's constitution do not need to be recognized by other states. However, governments that came to power in an unconstitutional and illegal process would have to be recognized by other states. Although Afghanistan remains a state, it faces the question of whether the entities that took over the administration in violation of the Afghan constitution can be recognized as a legitimate government by other states. Only Pakistan, the United Arab Emirates, and Saudi Arabia recognized the Taliban who seized power illegally between 1996 and 2001, as an established government. After the United States intervened and launched an operation in Afghanistan, blaming Taliban for being a sanctuary for

* **Sorumlu Yazar:** Nuray Ekşi (Prof. Dr.), Özyeğin Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Milletlerarası Özel Hukuk Anabilim Dalı, İstanbul, Türkiye. E-posta: nurayeksi@gmail.com ORCID: 0000-0002-9727-7254

Atıf: Eksi N, "Milletlerarası Hukuk Açısından Dünden Bugüne Taliban ve Taliban'ın Hükümet Olarak Tanınıp Tanınmayacağı Meselesi" (2022) 42(1) PPIL 53. https://doi.org/10.26650/ppil.2022.42.1.1030645

This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License

Osama bin Laden and al-Qaeda members who allegedly perpetrated the twin-tower attack, the Taliban gave up the administration and fled to the mountains. Despite the continued presence of the United States and its allies in Afghanistan for almost two decades, the Taliban grew stronger. The Agreement for Bringing Peace to Afghanistan between the Islamic Emirate of Afghanistan, another name for Taliban, was signed in Doha on February 29, 2020, with the United States of America. After the bilateral agreement, on November 17, 2020, the United States announced that it would withdraw its troops from Afghanistan. Hence, President Joe Biden of the United States announced the country's decision to withdraw from Afghanistan completely on April 14, 2020. The Government of the Islamic Republic of Afghanistan was conquered on August 15, 2021, after the Taliban seized Kabul without conflict. With the fall of the Government of the Islamic Republic of Afghanistan, the Taliban gained *de facto* control of the country. In this study, information will be given about the Taliban from past to present. Then, the types of recognition and the differences between the recognition of states and the recognition of governments in terms of international law will be explained. Lastly, the issue of whether the Taliban can be recognized as a government will be examined.

Keywords
Taliban, recognition of states, recognition of governments, effective control, *de jure* recognition, *de facto* recognition, express recognition, implied recognition, Estrada Doctrine, Legitimacy Doctrine, Tobar Doctrine, Stimson Doctrine, recognition for geostrategic benefits, unconstitutional change of regime, Agreement for Bringing Peace to Afghanistan

Extended Summary

Afghanistan is a country ravaged by wars, conflicts, and forced occupations throughout history. The invading nations and outfits that were initially established in Afghanistan with the intention of fighting against invading foreign states turned into militant powers that oppressed their own people over time, which led to instability in the country. Considering that individuals in charge of Afghanistan's administration prioritize their interests over the common good of Afghans, and even collaborate with occupying states and foreigners in exploiting the country's economic resources, has caused Afghanistan's economy to deteriorate. Many Afghans that were plagued by political instability and economic problems have already left the country. The number of Afghans immigrating to other countries, especially Iran, Pakistan, and Turkey, is quite high. The Taliban seized power between 1996 and 2001, in violation of the Afghan constitution. Only Pakistan, the United Arab Emirates, and Saudi Arabia recognized Taliban as a government at that time. However, the United States carried out a military campaign in Afghanistan due to its alleged support for Osama bin Laden and al-Qaeda members who allegedly perpetrated the twin tower attack. The Taliban had to withdraw from holding government-level authority. Although the United States and coalition members stayed in Afghanistan for almost two decades, the situation in the country worsened. The Agreement for Bringing Peace to Afghanistan between the Islamic Emirate of Afghanistan, which is another name for Taliban, and the United States of America, was signed in Doha on February 29, 2020. After the bilateral agreement between the United States and the Taliban, on November 17, 2020, the United States announced that it would withdraw from Afghanistan. Hence, on April 14, 2021, United States President Joe Biden announced the country's decision to

withdraw from Afghanistan completely. The Government of the Islamic Republic of Afghanistan was conquered on August 15, 2021, after the Taliban seized and controlled Kabul without conflict. Thereafter, political and legal discussions have emerged on whether the Taliban can be recognized as a government.

The process of recognizing a government differs from recognizing a state. However, just as in the recognition of states, there is no common standard that all states have to abide by when they recognize a government. Hence, in addition to the effective control principle, democratic values, respecting human rights, and more importantly, receiving the support of the public are required in order for an entity to be recognized as a government, the Taliban cannot pass the test of recognition as a government. However, for certain countries, the mere existence of effective control can be enough for the recognition of an entity as a government. For countries where the lack of population support, as well as democratic and human rights values, are irrelevant to the recognition of an entity as a government, there will be no problem in recognizing the Taliban as a government. The Government of the Islamic Emirate of Afghanistan, established by the Taliban between 1996 and 2001, was recognized by Pakistan, Saudi Arabia, and the United Arab Emirates. The United States Secretary of State Antony John Blinken announced that the Taliban would be recognized as a *de facto* government. The United States Secretary only considers the geostrategic benefits of the United States. However, it is unclear whether this statement means that the Taliban will be recognized as the legitimate government by the United States. A change of government carried out within constitutional parameters does not require recognition. However, an entity that seizes power through unconventional means, such as a military coup, ideological revolution, disputed elections, or violations of international law, needs to be recognized by other states; its legitimacy depends on other nations accepting it. The Taliban took over unconventionally. Therefore, it needs to be recognized as a government of Afghanistan. There is a widespread sense that the Taliban is incapable of governing Afghanistan, and there are serious doubts about whether the Taliban meets the necessary conditions to be recognized as a government under international law.

It must be underlined that accepting the principle of effective control alone in the recognition of a new entity as a government, as in the case of the Taliban, will encourage terrorist organizations to exercise effective control over a particular area. Especially in recent years, dominating certain areas, instilling fear, and conducting brutal acts by terrorist organizations have become a regular practice in certain regions. Although it may be in some states' geostrategic and economic interests that typically remain indifferent on whether the new entity is legitimate or not, to recognize it as a government, it is not in the interest of the people who are forced to live with these groups in their country. The international community should unite to end the instability that prevails like the never-ending symphony in Afghanistan and to ensure the peace

and security of the Afghan nationals. Otherwise, migration from Afghanistan will not be prevented, and those who hope to extract natural resources in Afghanistan or who want to trade in other areas will get their share of this chaos. However, in doing so, it should pursue the interests of the Afghans, not its geostrategic interests like the United States. The Afghan nations are overwhelmed by endless internal conflicts, acts of terrorism, invasions, and economic problems. Poverty, hopelessness, insecurity, and anxiety about the future spread in the country. They are thirsty for human rights and democratic values. Therefore, states should put the interests of the Afghans above theirs when deciding whether or not to recognize the Taliban as a government. Other countries need to pressure the Taliban to end the persecution of women and girls, to guarantee the safety of civilians, to ensure freedom of religion and conscience, to respect and protect the rights and freedoms of all people, and to gain overall public support. The period of an interim government that is running Afghanistan until new polls should be short, and any new government must emerge through elections. The international community should maintain that the Taliban cannot be recognized as a government unless it adopts these values.

Taliban'ın Ortaya Çıkışı

Afganistan kuruluşundan beri çatışmaların, savaşların ve işgallerin sürekli hüküm sürdüğü bir ülke olmuştur[1]. Kuruluşu 1747 yılına kadar uzanmasına rağmen Afganistan'da ilk genel seçim 1965 yılında yapılmıştır[2]. Bitmek tükenmek bilmeyen iç çatışmalardan ve yabancı devletlerin müdahalelerinden dolayı Afganistan'da istikrarlı bir hükümet sistemi kurulamamıştır. Tacikistan, Özbekistan, İran, Pakistan ve Çin ile komşu olan Afganistan stratejik konumundan dolayı önem taşımaktadır. Önceleri stratejik konumu ve daha sonra enerji ulaşım ağı açısından kilit rol oynaması sebebiyle mütemadiyen Afganistan'ı hakimiyet altına almak isteyen devletlerin saldırılarına ve müdahalelerine maruz kalmıştır. Zira Afganistan'da hangi ülke hakim olursa Güney Asya bölgesine de hakim olmakta; böylece Ortadoğu, Orta Asya ve Çin'in yanı sıra İran'a da müdahale etme olanağına sahip olmaktadır[3].

Sahip olduğu doğal kaynakların yanı sıra başta Türkmenistan doğalgazı ve petrolü olmak üzere petrol ve doğalgazın Orta Asya'dan Hint Okyanusu'na indirilmesindeki coğrafi önemi Afganistan'a girmek için diğer ülkelerce bahaneler üretilmesine sebep olmaktadır. Güçlü bir yönetime sahip olmaması, etnik gruplar arasındaki bölünmeler, vekâlet savaşlarını yürüten terör örgütlerinin faaliyetleri ve iç çatışmalar da Afganistan'da hakimiyet kurmak isteyen devletlerin işini kolaylaştırmaktadır. Geçmişten günümüze kadar olan süreçte Afganistan'a yönelik saldırıların başında stratejik konumundan dolayı 1747-1833 yılları arasında gerçekleşen dört Pers saldırısı yer almaktadır[4]. Rusya'nın, Afganistan'a ve Afganistan'ın ise Hindistan'a saldıracağından korkan İngiltere 1839-1921 yılları arasında üç defa Afganistan'a saldırmıştır[5]. Afganistan, 1863-1893 yılları arasında Rusların saldırısına uğramış ve kısmen Ruslar tarafından işgal edilmiştir[6]. Rusya'nın sıcak sulara inme çabası ve İngiltere'nin en zengin sömürgesi olan Hindistan'ı koruma görevinden kaynaklanan işgaller, son yıllarda Orta Asya petrolünün ve doğalgazının, dünya piyasalarına taşınması için geçiş yolu ve ABD'nin kendi geleceğinin tehdit odakları olarak gördüğü İran, Hindistan, Çin ve Rusya arasındaki coğrafi konumundan dolayı devam etmiştir[7]. Rusya, o zamanki adıyla SSCB, 1978-1979 tarihleri arasında Afganistan'ı tekrar işgal etmiştir[8]. SSCB'nin işgali sırasında, bu işgale karşı direnenlere ABD, İngiltere ve Suudi Arabistan destek vermiş ve bu desteğin de etkisiyle 1989 yılında SSCB, Afganistan'dan çekilmiştir[9].

1 Göktuğ Sönmez, Gökhan Bozbaş and Serhat Konuşul, 'Afgan Talibanı: Dünü, Bugünü ve Yarını', (2020) 28(2) Necmettin Erbakan Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi (NEUSBF Dergisi), 59, 71.

2 Lawrence Azubuike, 'Status of Taliban and Al Quede Soldiers: Another Viewpoint', (2003) 9(1) Connecticut Journal of International Law, 127, 127-128.

3 Hüseyin Şeyhanlıoğlu, '18. Yüzyıldan Günümüze Kadar Afganistan'ın Jeostratejik Önemi', (2008) 34(2) Avrasya Etüdleri, 61, 81.

4 Azubuike, (n 2) 128.

5 Azubuike, (n 2) 128; Şeyhanlıoğlu, (n 3) 63-64.

6 Azubuike, (n 2) 128; Şeyhanlıoğlu, (n 3) 63-64.

7 Şeyhanlıoğlu, (n 3) 63.

8 Azubuike, (n 2) 128.

9 DEİK-Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu Afganistan Ülke Bülteni 2012, 1, 2: https://www.deik.org.tr/uploads/afganistan-ulke-bulteni.pdf (accessed 24.10.2021); Azubuike, (n 2) 130.

Afganistan, komşusu Pakistan ile de sorunlar yaşamıştır. 1893 yılında Durand Anlaşması[10] ile Afganistan ve Pakistan'ın sınırları ayrılmış ve belirlenmiştir. Anlaşma, Hindistan İngiliz Koloni Hükümeti ile yapılmıştır. O dönemde Pakistan ve Hindistan İngilizlerin hakimiyeti altındaydı. Anlaşma, İngiliz Koloni Hükümeti'nin başında bulunan *Sir Henry Martmer Durand* çabalarıyla yapıldığından "Durand Sınır Anlaşması" (Durand Line Agreement) olarak da anılmaktadır. Pakistan'ın Hindistan'dan ayrılarak bağımsız bir devlet olarak 1947 yılında kurulmasından sonra dahi ABD ve uluslararası toplum da Durand Sınır Anlaşmasıyla Pakistan ve Afganistan arasındaki sınırın çizildiğini kabul etmiştir[11]. Durand Sınır Anlaşması'nın büyük bir oyun olduğu; böylece İngiltere'nin Pakistan üzerindeki hakimiyetini Afganistan'a teşmil ettiği; İngiltere'ye karşı birlik oluşturmamaları için Peştun kabilelerini bölmek amacıyla İngiltere'nin bu anlaşmayı yaptığı ifade edilmiştir[12]. Anlaşma'da, Pakistan-Afganistan arasındaki sınırın bir kısmında iki ülkeyi ayıran hattın tam olarak çizilmemiş olması, iki devlet arasında sorun yaratmaktadır[13]. Hatta Afganistan, Anlaşma'nın zorla yaptırıldığını, tek taraflı olarak anlaşmadan çekildiğini ve zaten anlaşmanın yapılmasının üzerinden yüzyıl geçmesi sebebiyle anlaşmanın yürürlükten kalktığını öne sürmüştür[14]. Üstelik Afganistan, Pakistan Devleti 1947 yılında kurulduktan sonra Afganistan ile Pakistan arasındaki 2670 kilometre Durand sınırının keyfi ve hukuka aykırı olarak çizildiğini belirterek Pakistan'ı tanımayan tek devletti[15]. Afganistan, 1947 yılında Pakistan Devleti'nin kurulmasından itibaren düzenli olarak Pakistan'ın müdahalesine maruz kalmıştır. Ayrıca Pakistan Talabani ile Afganistan Talabani arasında organik bir ilişki her zaman var olmuştur.

1992 yılında Afganistan İslam Cumhuriyeti kurulmuştur[16]. Ancak 1992 yılından itibaren iç çatışmalar artmıştır. Bitmek tükenmek bilmeyen bu saldırılar, Afganistan içinde bazı devlet dışı oluşumların ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Bu oluşumlardan biri de çoğunluğunu Peştunlar'ın oluşturduğu Taliban'dır. "Taliban" kelimesi, "talib" kelimesinden türetilmiştir. Talib (students) öğrenciler anlamına gelmektedir. Taliban kelimesi ise "arayanlar" ("the seekers"), "öğrenciler" anlamına gelmektedir[17]. Taliban,

10 Durand Line Agreement November 12, 1893, Areement between Amir Abdur Rahman Khan GCSI and Sir Henry Martmer Durand, KCIE, CSI: https://www.satp.org/satporgtp/countries/pakistan/document/papers/durandlineagrrement.htm (accessed 18.10.2021). Durand Sınır Anlaşması için ayrıca bkz. Percy Sykes, *A History of Afghanistan*, Volume 1 and 2, Appendix C (2nd edn, Routledge 2017).

11 Şeyhanlıoğlu (n 3) 67; Tariq Mahmood, 'The Durand Line South Asia's New Trouble Spot', Naval Postgraduate School Monterey, California Thesis, June 2005, 84: https://core.ac.uk/download/pdf/36695656.pdf (accessed 18.10.2021).

12 Mahmood, (n 11) 83-84.

13 Mahmood (n 11) 84; Elisa Giunchi, 'The Origins of the Dispute over the Durand Line', (2013) 44(1-2) Internationales Asienforum, 25, 33.

14 Mahmood, (n 11) 84.

15 Amanda Macias, 'Secretary of State Blinken calls Taliban 'the de facto government of Afghanistan', 13 September 2021: https://www.cnbc.com/2021/09/13/secretary-of-state-blinken-calls-taliban-the-de-facto-government-of-afghanistan.html (accessed 14.11.2021).

16 DEİK-Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu Afganistan Ülke Bülteni 2012, (n 9) 2.

17 Azubuike, (n 2) 130; https://www.publicsafety.gc.ca/cnt/ntnl-scrt/cntr-trrrsm/lstd-ntts/crrnt-lstd-ntts-en.aspx (accessed 18.10.2021).

Pakistan sınırı boyunca kurulan Deoband medreselerinde İslami eğitim alan 50 medrese öğrencisiyle Molla Ömer Ahund önderliğinde 1994 yılında kurulmuştur[18]. Aslında Taliban'ın doğuşunun XIX. yüz yıla kadar gittiği[19]; Hindistan'ın İngiliz sömürgesinden kurtulmak için başlattığı isyanın kanlı bir şekilde bastırılmasından sonra kurtuluş için eğitimin önemini anlayan Müslümanların Hindistan'ın Deoband şehrinde medrese ve üniversite kurdukları; buralarda yetişenlerin İngiliz sömürgesine karşı politik bir mücadele başlattıkları; bu mücadelenin Hindistan'ın İngiliz sömürgesinden kurtulmasının yanı sıra Pakistan ve Bangladeş'in de kurulmasına katkı sağladığı; daha sonra Rus işgaline karşı da yine buralarda eğitim alan gençlerin mücadele ettiği; Rusya'ya karşı mücadelede ABD'nin desteğini aldıkları; Rus işgalinden sonra mücahit grupların parçalara bölündüğü; iç çatışmalara girdiği; 1979 yılında SSCB'nin Afganistan'a müdahalesinden önce var olan merkezi hükümetin 1994'ün sonunda Taliban'ın ortaya çıkmasına kadar olan süreçte bir daha inşa edilemediği ifade edilmiştir[20]. "İslami Öğrenci Hareketi" (Movement of Islamic Students) olarak da anılan Taliban'ın temel amacı Afganistan'dan yabancı güçlerin çıkarılması ve Afganistan hükümetini devirerek yerine şeriat ile yönetilen Afganistan İslam Emirliği'nin kurulmasıdır[21]. Özellikle Peştun nüfusunun yaşadığı yerleri direniş olmadan alan Taliban, yönetimi de ele geçirerek 1996 yılında Afganistan İslam Emirliği'ni kurmuştur[22]. Pakistan, Suudi Arabistan ve Birleşik Arap Emirlikleri (BAE) Taliban tarafından kurulan Afganistan İslam Emirliği Hükümeti'ni tanımıştır[23]. Ancak burada bir hususu belirtmekte fayda vardır. Söz konusu üç devlet "Afganistan İslam Emirliği Hükümeti"ni tanımıştır. Buna karşın Afganistan zaten diğer devletlerce "devlet" olarak tanınmakla beraber Taliban tarafından ilan edilen Afganistan İslam Emirliği Hükümeti söz konusu üç devlet dışında diğer devletlerce tanınmamıştır. 1996 yılında Taliban Afganistan'ın neredeyse %90'nına hakimdi, %10'nu ise Kuzey İttifakı'nın kontrolündeydi. O dönem ABD'nin menfaatleri Taliban'ın desteklenmesini gerektiriyordu, zira Türkmenistan'da yeni petrol ve doğalgaz yatakları keşfedilmiş; doğalgaz ve petrolün Afganistan üzerinden Pakistan'a taşınması için Türkmenistan, Pakistan ve Afganistan doğalgaz ve petrol boru hattının Amerikalı şirketler tarafından inşası planlanmıştı[24]. Petrol ve doğalgaz kavgası, petrolün ve doğalgazın Orta Asya'dan Hint Okyanusuna indirilmesi projesi, Taliban'ın farklı ülkeler tarafından kendi amaçları doğrultusunda kullanılması sürecini başlatmış; Taliban'a ciddi rakamlara varan mali destek ve ekipman sağlanmıştır[25].

18 Sönmez, Bozbaş and Konuşul, (n 1) 63.

19 Sönmez, Bozbaş and Konuşul, (n 1) 63; Şeyhanlıoğlu, (n 3) 72-73.

20 Sönmez, Bozbaş and Konuşul, (n 1) 63; Şeyhanlıoğlu, (n 3) 72-73.

21 https://www.publicsafety.gc.ca/cnt/ntnl-scrt/cntr-trrrsm/lstd-ntts/crrnt-lstd-ntts-en.aspx (accessed 18.10.2021).

22 Sönmez, Bozbaş and Konuşul, (n 1) 65.

23 Azubuike, (n 2) 132; DEİK-Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu Afganistan Ülke Bülteni 2012, (n 9) 2; Şeyhanlıoğlu, (n 3) 73.

24 Şeyhanlıoğlu, (n 3) 74-75.

25 Şeyhanlıoğlu, (n 3) 77-81.

Taliban karşıtı Kuzey İttifakı (Northern Alliance) başkanı 2001 yılında öldürülmüştür. 11 Eylül 2001 tarihinde İkiz Kuleler saldırısı yapılmıştır. Taliban'ın, Usame bin Ladin'i teslim etmemesi üzerine 7 Ekim 2001 tarihinde ABD ve İngiliz savaş uçakları Afganistan hava sahasına girmiş, Taliban ve El-Kaide'yi bombalamıştır[26]. Taliban, 2001 yılında ABD'nin saldırısı sonucu dağlara çekilmek zorunda kalmıştır. Kabil ve Kandahar'dan da çekilmiştir. Bu gelişme üzerine Suudi Arabistan ve Birleşik Arap Emirlikleri, Afganistan İslam Emirliği ile diplomatik ilişkilerini kesmişlerdir[27]. Taliban, El-Kaide ve Deaş dahil olmak üzere İslam'ı kılıf olarak kullanan radikal birçok terör örgütüne güvenilir bir yer (safe haven) olmuştur. *Addicott*'a göre, 2001 yılında Bush ile başlayan Amerikalıların ifadesiyle "terörle savaş" (war on terror) Obama'nın 30.000 Amerikan askerini Afganistan'da tutmasıyla devam etmiş; 140.000 koalisyon gücü Afganistan'da görev yapmış; 2 Mayıs 2011 tarihinde Usame bin Ladin öldürülmüş; 29 Şubat 2020 tarihinde Taliban ile Amerika arasında Afganistan'a barış getirilmesi anlaşmasının imzalanmasıyla terörle savaş bitmiş ve Amerika terörle olan savaşında başarılı olmuştur[28]. *Addicott*, Amerikan işgalini başarılı bulsa da bu işgalin Afgan halkına ödettiği ve işgal sonrası Afgan halkının ödemeye devam ettiği fatura çok ağır olmuştur.

Daha önce ifade edildiği üzere ABD, El-Kaide ve Usame bin Ladin de dahil diğer terör örgütlerine verilen desteği bahane ederek Afganistan'a girmiştir. Ancak ABD'nin Afganistan'daki varlığı uluslararası hukuk açısından tartışmalıdır. Bazı devletler, ev sahibi devletin terör eylemlerini önleyemediği veya bastıramadığı durumlarda, yabancı topraklardaki devlet dışı aktörleri (non-state actors-NSA) hedef alan güç kullanımını Birleşmiş Milletler Şartı'nın 51. maddesinde düzenlenen meşru müdafaa hakkı kapsamında görmektedirler. Ancak bazı devletler ise ev sahibi devletin izni olmaksızın bu ülkede bulunan devlet dışı aktörlere karşı kuvvet kullanılmasının bu maddenin kapsamına girmediğini kabul etmektedirler[29]. Bununla beraber devlet dışı aktörlerin bulundukları ülke tarafından kontrol edilmemesinin ortaya çıkardığı güvenlik sorunlarının hedefi olan bir ülkenin 51. maddeye dayanabileceği ifade edilmiştir[30].

29 Şubat 2020 tarihinde Doha'da ABD ile Taliban arasında yapılan iki taraflı antlaşmanın ardından 17 Kasım 2020 tarihinde ABD, Afganistan'dan çekileceğini açıklamıştır. 14 Nisan 2021 tarihinde ABD Başkanı *Biden,* Afganistan'dan tamamen çekilme kararını almıştır.

Taliban'ın çatışmasız şekilde Kabil'i ele geçirmesiyle beraber 15 Ağustos 2021 tarihinde Afganistan İslam Cumhuriyeti Hükümeti düşmüştür. Afganistan İslam

26 Şeyhanlıoğlu, (n 3) 79.

27 Azubuike, (n 2) 132.

28 Jaffrey F. Addicott, 'The 2020 Trump-Taliban Peace Agreement- Time to End the War on Terror', (2020) 2021 (1) Nebraska Law Review Bulletin, 1, 1-17.

29 Reyes Parra Paola Diana, 'Self-Defence against Non-State Actors: Possibility or Reality?', (2021) (9) Revista de la Facultad de Jurisprudencia, 151, 167-169; Azubuike, (n 2) 139.

30 Diana, (n 29) 167-169.

Cumhuriyeti Hükümeti'nin düşmesiyle beraber fiili yönetim Taliban'ın eline geçmiştir. Taliban yönetimi ele geçirmeden önce Afganistan'ın yönetim şekli başkanlık tipi cumhuriyet yönetimiydi. Yasama ve yargı organlarının yanı sıra Afganistan İslam Cumhuriyeti Hükümeti 25 bakanlık, başsavcılık, merkez bankası, millî istihbarat başkanlığı, diğer bazı başkanlıklar ile kamu kurumlarından oluşuyordu; hükümetin başında cumhurbaşkanı bulunuyordu[31]. Taliban, geçici kabineyi oluşturmuştur. Anadolu Ajansı ve TRT Haber'e[32] göre Başbakan, iki Başbakan Yardımcısı, Savunma Bakanı, İçişleri Bakanı, Dışişleri Bakanı, Maliye Bakanı, Sınır ve Kavimler Bakanı, Su ve Elektrik Bakanı, Adalet Bakanı, Ekonomi Bakanı, Bayındırlık Bakanı, Göçmenler Bakanı, Hac ve Vakıflar Bakanı, Taşra Kalkınma Bakanı, Davet ve İrşat Bakanı, Maden ve Petrol Bakanı, Ulaştırma Bakanı, Yükseköğrenim Bakanı, İletişim Bakanı, İstihbarat Başkanı, Merkez Bankası Başkanı ve Genelkurmay Başkanı'ndan oluşan geçici Taliban hükümeti göreve başlamıştır. Bazı haber kaynaklarında ise bakanlıkların adı farklı şekilde belirtilmiştir[33]. Wikipedia Afganistan'daki yeni oluşumun adını "Otokratik Üniter Diyobendi/Diyubendi[34] İslamî Bakıcı[35] Hükûmeti"[36] olarak ifade etmiştir ve bu oluşumun İran'a benzer bir yapılanma ile kurulduğunu belirtmiştir[37].

Birçok üyesi, terörist kişiler listesinde bulunan; finans kaynakları arasında SSCB-Afgan savaşı sırasında ABD'nin sağladığı kaynakların yanı sıra haşhaş üretimi ve uyuşturucu ticaretinden elde ettiği önemli bir gelirin de bulunduğu ifade edilen[38] Taliban'ın, Afganistan'ın meşru hükümeti olarak tanınıp tanınmayacağı tartışılmaya başlanmıştır. Bazı ülkeler temkinli yaklaşmayı ve Taliban'ın takınacağı tutumu beklemeyi tercih ederken Çin ve Rusya örneklerinde olduğu gibi olumlu sinyaller veren devletler de vardır. Türkiye, dışişleri bakanlığı düzeyinde Taliban ile görüşmeler yapmıştır. Taliban, Türkiye'de yapılan görüşmeleri dışişleri bakanı vekili düzeyinde; Türkiye ise dışişleri bakanı düzeyinde yürütmüştür[39]. Üstelik bu görüşmelerden Taliban, Kızılay ve AFAD'dan yardım yapılması sözüyle[40] masadan kazançlı bir şekilde ayrılmıştır. Dışişleri bakanlıkları düzeyinde atılan bu adımlar tek başına zımnen tanıma için yeterli olmamakla beraber devlet kurumu olduğundan AFAD

31 https://afghanembassy.org.tr/tr/contact/info/afghanistannn (accessed 24.10.2021).

32 'TRT Haber Afganistan'da yeni kabine açıklandı: Kim kimdir?', 8 Eylül 2021: https://www.trthaber.com/haber/dunya/afganistanda-yeni-kabine-aciklandi-kim-kimdir-607450.html (24.10.2021); https://www.aa.com.tr/tr/dunya/afganistanda-taliban-gecici-hukumetini-acikladi/2358189 (accessed 21.10.2021).

33 Örneğin, bkz. Yeni Şafak 7 Eylül 2021: https://www.yenisafak.com/dunya/taliban-afganistandaki-yeni-hukumeti-acikladi-3691234 (accessed 26.10.2021).

34 Diobendi veya Diyubendi Hindistan'ın Diyobend kentindeki Diyobend mektebinden çıkan Hanefi İslam hareketini ifade etmek için kullanılan bir kavramdır: https://tr.wikipedia.org/wiki/Diyubendi (accessed 26.10.2021).

35 Geçici, ad hoc.

36 https://tr.wikipedia.org/wiki/Afganistan#cite_note-32 (accessed 26.10.2021).

37 'Taliban to Follow Iran Model in Afghanistan; Reclusive Hibatullah Akhundzada to be Supreme Leader', CNN-News18, 31 August 2021 (accessed 26.10.2021).

38 Sönmez, Bozbaş and Konuşul, (n 1) 64-65.

39 BBC News 15.10.2021: https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-58913937 (accessed 20.10.2021).

40 BBC News 15.10.2021: https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-58913937 (accessed 20.10.2021).

tarafından düzenli olarak yardım yapılması, zımni tanıma yönünde atılan adımlar olarak yorumlanabilecektir. Ancak Kızılay kamu yararına kurulan bir dernek olup özel hukuk hükümlerine tabi olduğundan Kızılay tarafından yapılacak olan yardımlar açısından böyle bir sonuca varılamayacaktır.

Taliban'a Karşı Diğer Devletler ve Uluslararası Kuruluşlar Tarafından Yapılan Mücadeleler

BM Güvenlik Konseyi; Taliban, Osama bin Laden, El-Kaide ve bunlarla bağlantılı olanlara yönelik yaptırım kararları almıştır. BM Güvenlik Konseyi 1998 yılında[41] aldığı 1214(1998) sayılı Karar ile Taliban'ı çatışmalara, uluslararası teröristler ve terör örgütleri için sığınak ve eğitim sağlamaya son vermeye; tüm Afgan gruplarının terörist zanlıları adalete teslim etme çabalarında işbirliği yapmaya davet etmiş; yasadışı uyuşturucu maddelerin ekimini, üretimini ve ticaretini durdurmasını istemiştir.

Taliban'ın 1214(1998) sayılı karara uymaması üzerine 1999 yılında Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi 1267(1999) sayılı kararı[42] ile Taliban ve El-Kaideye yaptırımlar öngörmüştür[43]. 1267(1999) sayılı Karar'da Birleşmiş Milletler Şartı'nın VII. Bölümü uyarınca alınan ve 16 maddeden oluşan yaptırımları üç başlık altında özetlemek mümkündür:

(1) 1267(1999) sayılı kararda Taliban "fraksiyon" olarak anılmıştır. Kendini Afganistan İslam Emirliği olarak da adlandıran, Taliban olarak bilinen Afgan fraksiyonunun, BM'nin önceki kararlarına derhal uyması ve özellikle uluslararası teröristler ve örgütler için sığınak ve eğitim sağlanmasını durdurması, uygun etkili önlemleri alması; kontrolü altındaki toprakların terör tesisleri ve kampları için veya diğer devletlere veya vatandaşlarına karşı terör eylemlerinin hazırlanması veya düzenlenmesi için kullanmaması gerekmektedir.

(2) Taliban'ın, Usame bin Ladin'i tutuklaması ve teslim etmesi gerekmektedir.

(3) Taliban 1267(1999) sayılı Karar'da belirlenen yükümlülüklerine tam olarak uyuncaya kadar BM üyesi devletler, Taliban'ın herhangi bir uçağına kendi hava alanlarından kalkış veya iniş izni vermeyecek; 1267(1999) sayılı Karar'ın 6. paragrafı ile oluşturulan Güvenlik Konseyi Komitesi'nden izin alınmadıkça Taliban tarafından veya onun adına işletilen veya kiralanan uçaklara -hac ibadeti ve insani yardım amacıyla yapılacak olan uçuşlar da dahil- kalkış veya iniş izni vermeyecektir. Ayrıca Komite tarafından insani ihtiyaçlar açısından her somut olayda aksine karar

41 UN Security Council, Security Council Resolution 1214 (1998) [Afghanistan], 8 December 1998, S/RES/1214 (1998): https://www.refworld.org/docid/582081e77.html (accessed 19.10.2021).

42 S/RES/1267 (1999) UN Security Council Resolution 1267(1999) Adopted by the Security Council at its 4051st meeting on 15 October 1999 15 October 1999: https://www.undocs.org/S/RES/1267%20(1999) (accessed 18.10.2021).

43 Azubuike, (n 2) 134.

verilmedikçe, doğrudan veya dolaylı olarak Taliban'ın sahibi olduğu veya kontrol ettiği herhangi bir işletmenin mülklerinden elde edilen veya üretilen fonlar dahil olmak üzere fonlar ve diğer mali kaynaklar dondurulacak; fonların veya mali kaynakların kullanımına engel olunacaktır.

Bu kararda Taliban açıkça terör örgütü olarak belirtilmemiş; terör örgütlerine yardım eden ve destek veren bir "fraksiyon" olarak adlandırılmıştır. 1267(1999) sayılı Karar'ın en önemli özelliği Taliban'ın diğer ülkelerdeki malvarlığını dondurması ve malvarlığı üzerindeki yetkilerinin kullanılmasını tamamen Güvenlik Konseyi'nin 1267(1999) sayılı kararıyla ihdas edilen Komite'nin takdirine bırakmasıdır. Bu Karar ile alınan önlemler, uçuş yasağı ve varlıkların dondurulmasıyla sınırlıydı. Ancak gelişmelere bağlı olarak artan terör tehditlerine karşı alınan önlemlerin ve yaptırımlar için ihdas edilen Komite'nin görev kapsamı genişletilmiştir[44]. BM Güvenlik Konseyi 1267(1999) sayılı Karar ile oluşturulan Komite, "1267 Komitesi" olarak anılmaktadır[45].

Yukarıda sözü edilen hususların yanı sıra BM Güvenlik Konseyi 2000 yılında aldığı 1333(2000) sayılı Kararı'nda[46] ve 2004 yılında aldığı 1526(2004) sayılı Kararı'nda[47] özetle, Taliban ile diplomatik ilişkileri sürdüren tüm devletlere, Taliban misyonları ve görev yerlerindeki personelin sayısını ve seviyesini önemli ölçüde azaltmalarını ve kalan tüm personelin kendi topraklarında hareketini kısıtlamalarını veya kontrol etmelerini; Taliban ofislerini derhal ve tamamen kapatmalarını, Ariana Afgan Havayolları'nın tüm ofislerini derhal kapatmalarını, Taliban'ın yasadışı uyuşturucu maddelerin ekimini, üretimini ve ticaretini durdurmasını; 1267(1999) sayılı Karara uymasını bildirmiştir.

Avrupa Birliği'nin 881/2002 sayılı ve 27 Mayıs 2002 tarihli Konsey Tüzüğü[48] ile Taliban terör örgütü listesine alınmamış olmakla beraber Taliban üyesi çok sayıda kişinin adı terörist kişiler listesinde yer almıştır. Benzer bir düzenleme 881/2002 sayılı Tüzüğü değiştiren 754/2011 sayılı Tüzükte[49] de yer almaktadır.

Afgan Talibanı'nın, Rusya ve Türkiye tarafından terör örgütü olarak kabul edildiği; buna karşın ABD, BM ve AB tarafından Afgan Talibanı'nın terör örgütü olarak kabul

44 Eric Rosand, The Security Council's Efforts to Monitor the Implementation of Al Qaeda/Taliban Sanctions, (2004) 98(3) American Journal of International Law, 745, 747.

45 Rosand, (n 44) 747 vd.

46 S/RES/1333 (2000) Resolution 1333 (2000) Adopted by the Security Council at its 4251st meeting, on 19 December 2000: https://www.undocs.org/S/RES/1333%20(2000) (accessed 19.10.2021).

47 S/RES/1526 (2004) Resolution 1526(2004) Adopted by the Security Council at its 4908th meeting, on 30 January 2004: https://www.undocs.org/S/RES/1526%20(2004) (accessed 19.10.2021).

48 Council Regulation (EC) No 881/2002 of 27 May 2002 imposing certain specific restrictive measures directed against certain persons and entities associated with Usama bin Laden, the Al-Qaida network and the Taliban, and repealing Council Regulation (EC) No 467/2001 prohibiting the export of certain goods and services to Afghanistan, strengthening the flight ban and extending the freeze of funds and other financial resources in respect of the Taliban of Afghanistan, OJ 29.5.2002 L 139, 9-20.

49 Council Regulation (EU) No 754/2011 of 1 August 2011 amending Regulation (EC) No 881/2002 imposing certain specific restrictive measures directed against certain persons and entities associated with Usama bin Laden, the Al-Qaida network and the Taliban, OJ 2.8.2011 L 199, 23-32.

edilmediği ifade edilmiştir[50]. Terörle Mücadele Kanunu'nun 1. maddesinde yer alan tanımdan hareketle bu sonuca varılmakla beraber[51] bu yönde alınmış ve Resmî Gazete'de yayınlanmış bir karar bulunmamaktadır. Tespit ettiğimiz kadarıyla Kanada hem Afgan Talibanı'nı hem de Pakistan Talibanı'nı terör örgütü olarak kabul etmiştir[52]. Türkiye, Taliban üyesi kişi ve kuruluşların BM kararları ve özellikle 1267(1999) sayılı kararı uyarınca malvarlıklarını dondurmuştur. 10 Kasım 2013 tarihli Resmî Gazete'de yayımlanan Bakanlar Kurulu kararı ekinde Ek-Kaide ile bağlantılı 219 gerçek kişi ile 64 tüzel kişi ve kuruluş; Taliban ile bağlantılı 130 gerçek kişi ile Pakistan, Afganistan ve İran'da kurulmuş 4 tüzel kişi ve kuruluşun BM Güvenlik Konseyi kararları uyarınca malları dondurulmuştur[53].

El-Kaide, SSCB'nin Afganistan'ı işgali üzerine doğmuştur ve farklı ülkelerden çok sayıda insanı bünyesinde barındıran El-Kaide dünya geneline yayılmıştır[54]. Suudi vatandaşı Usame bin Ladin, Afganistan'a giderek Afganların SSCB'ye karşı direnişine destek vermiştir. SSCB'nin Afganistan'dan çekilmesinden sonra Suudi Arabistan'a dönmüştür. Suudi Arabistan'ın ilk Körfez Savaşı esnasında Amerika'nın Suudi Arabistan'daki üstleri üzerinden Irak'a saldırmasına karşı çıkınca Suudi Arabistan yönetimi ile ters düşmüş; 1991 yılında Sudan'a gitmiş; Suudi Arabistan tarafından vatandaşlıktan atılmıştır. Sudan'dan 1996 yılında sınır dışı edilince Afganistan'a gitmiştir. Tam bu esnada Taliban, Afganistan'a hakimdir ve Rabbani Hükümeti devrilmiştir[55]. Ortak ideolojiye sahip olan Taliban ve bin Ladin birbirlerini tamamlamışlardır. Taliban'a parasal yardım yapan bin Ladin'e Taliban sığınma hakkı vermiş; bin Ladin'in ABD'ye verilmesini dini değerlere ve misafirliğe aykırı bularak reddetmiştir. Taliban, bin Ladin'in, mülteci olduğunu, 11 Eylül saldırısını planladığına ilişkin somut deliller olmadan iade edilmeyeceğini ve İslami kurallara göre yargılanacağını ifade etmiştir[56].

Gerek Afganistan Talibanı gerekse Tehrik-e-Taliban Pakistan (TTP), Kanada'nın terör örgütleri listesinde yer almaktadır[57]. ABD ise, Afganistan Talibanı ile Pakistan Talibanı arasında ayrım yapmış; Tehrik-e Taliban Pakistan'ı (TTP) terör listesine

50 Sönmez, Bozbaş and Konuşul, (n 1) 60.

51 Sönmez, Bozbaş and Konuşul, (n 1) 62-63.

52 https://www.publicsafety.gc.ca/cnt/ntnl-scrt/cntr-trrrsm/lstd-ntts/crrnt-lstd-ntts-en.aspx (accessed 18.10.2021).

53 Karar Sayısı: 2013/5428: Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyinin 1267(1999), 1988 (2011) ve 1989 (2011) sayılı kararlarıyla listelenen kişi, kuruluş veya organizasyonların tasarrufunda bulunan malvarlığının dondurulmasına ilişkin ekli Kararın yürürlüğe konulması; Maliye Bakanlığının 12.9.2013 tarihli ve 5092 sayılı yazısı üzerine, 6415 sayılı Terörizmin Finansmanının Önlenmesi Hakkında Kanunun 5 inci maddesine göre, Bakanlar Kurulu'nca 30.9.2013 tarihinde kararlaştırılmıştır (RG 10.10.2013/28791). Karar Sayısı: 4860: Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyinin 1267(1999), 1988(2011) ve 1989(2011) sayılı kararlarıyla listelenen kişi, kuruluş veya organizasyonların tasarrufunda bulunan malvarlığının dondurulması hakkındaki 30.9.2013 tarihli ve 2013/5428 sayılı Bakanlar Kurulu Kararının eki I sayılı listede değişiklik yapılmasına ilişkin ekli kararın yürürlüğe konulmasına, 6415 sayılı Terörizmin Finansmanının Önlenmesi Hakkında Kanunun 5inci maddesi gereğince karar verilmiştir (RG 25.11.2021/31670 Mükerrer).

54 Azubuike, (n 2) 134.

55 Azubuike, (n 2) 135.

56 Azubuike, (n 2) 140.

57 https://www.publicsafety.gc.ca/cnt/ntnl-scrt/cntr-trrrsm/lstd-ntts/crrnt-lstd-ntts-en.aspx (accessed 18.10.2021).

almış; ancak Afganistan Talibanı'nın adı listede yer almamıştır[58]. Bununla beraber bazı Taliban üyeleri, terörist kişiler listesinde yer almaktadır[59]. BM Güvenlik Konseyi'nin terörist kişiler listesinde de Taliban üyesi bazı kişilerin adı yer almakta, Tehrik-E Taliban Pakistan (TTP) terörist örgüt kapsamında iken Afganistan Talibanı bu kapsamda değildir[60].

BM Güvenlik Konseyi'nin yaptırım uygulanacak terör örgütleri ve oluşumları ile gerçek kişi teröristlere ilişkin listesinde, listede yer alan her bir örgüt veya kişi hakkında gerekçesi belirtilerek özet bir açıklama yapılmıştır. BM üyesi devletler, Güvenlik Konseyi tarafından hazırlanan mevcut yaptırım listelerinde yer almayan yeni bilgileri, New York'ta bulunan Birleşmiş Milletler'deki Daimî Temsilcilikleri aracılığıyla ilgili Komiteye sunmaya teşvik edilmektedir. BM Güvenlik Konseyi tarafından 21 Eylül 2021 tarihi itibariyle hazırlanan liste iki başlık taşımaktadır[61]:

(1) Terörist kişiler (individuals) listesi. Bu listede alfabetik sıraya göre 711 kişi yer almaktadır.

(2) Terörist oluşumlar ve diğer gruplar (entities and other groups). Bu listede 256 oluşum yer almaktadır.

Afganistan Talibanı bu listede terör örgütü olarak belirtilmemekle beraber Taliban üyesi çok sayıda kişinin adı bu listede yer almaktadır.

Taliban'ın Hükümet Olarak Tanınıp Tanınamayacağı Meselesi

Milletlerarası Hukukta Devletin Tanınması

Bir oluşumun ne olarak tanınacağına dair çeşitli seçenekler mevcuttur. Bir oluşumun devlet olarak veya hükümet olarak veya belli bir bölge üzerindeki yetkili otorite ya da diğer bir devlete bağımlı bir otorite olarak tanınması mümkündür[62]. *Crozat*'ın ifadesiyle tanımanın çok geniş bir kapsamı vardır, devletler, hükümetler, muharipler, asiler, millet, ülke değişiklikleri ve hatta anlaşmalar bu kapsama girmektedir[63]. O halde bu kavram devletin tanınması, hükümetin tanınması ve belirli bir bölgedeki otoritenin tanınmasını da içermektedir, ancak her birinin tanınması arasında fark vardır. Üstelik tanımanın süjesinin ne olduğuna bağlı olarak sonuçları da değişecektir. Afganistan devlet olarak

58 https://www.state.gov/foreign-terrorist-organizations/ (accessed 18.10.2021).

59 https://www.state.gov/executive-order-13224/#state (accessed 18.10.2021).

60 United Nations Security Council Consolidated List 18 October 2021: https://scsanctions.un.org/4p7uhen-all.html (accessed 18.10.2021).

61 https://www.un.org/securitycouncil/content/un-sc-consolidated-list; https://scsanctions.un.org/5197nen-all.html (accessed 19.10.2021).

62 Malcolm N. Shaw, *Uluslararası Hukuk*, Çevirenler Yücel Acer, İbrahim Kaya, M. Turgut Demirtepe and G. Engin Şimşek, (8 edn, TÜBA Yayınları 2018), 314-315.

63 Charles Crozat, 'Devletler Hukukunda Tanıma', (1953) 19 (1-2) İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, 3, 3.

tanınmakla ve 1946 yılından beri BM üyesi olmakla beraber, Taliban'ın hükümet olarak kabul edilip edilmeyeceği; edilecekse hangi şartlarla edileceği sorunlu bir alandır.

Devletlerin Hak ve Görevlerine İlişkin 1933 Montevideo Konvansiyonu'nun[64] 1. maddesinin, devlet olmanın en yaygın kabul gören kriterlerini ortaya koyduğu kabul edilmektedir[65]. 1933 Montevideo Konvansiyonu uyarınca uluslararası bir kişi olarak devletten söz edilebilmesi için (1) kalıcı bir nüfus; (2) belirli bir toprak parçası; (3) hükümet ve (4) diğer devletlerle ilişkiye girme kapasitesi olmak üzere dört unsurun bulunması gerekir. Bu unsurları taşıyan bir oluşumun devlet olabilmesi için tanınmasının gerekip gerekmediği konusunda "kurucu teori" ve "açıklayıcı teori" olmak üzere iki teori vardır. Bir oluşumun devlet olabilmesini tanınması şartına bağlayan kurucu teoriye göre, diğer devletler tarafından yapılan tanıma tasarrufuyla yeni bir devlet ortaya çıkmakta ve böylece tüzel kişilik kazanmaktadır[66]. Buna karşın açıklayıcı, beyan edici teori ise devletin, tanımadan önce kurulduğunu ve tüzel kişilik kazandığını kabul etmektedir. Bu teoriye göre tanıma, mevcut bir oluşumun devletler tarafından kabul edilmesinden ibarettir[67]. Bu iki teoriyi bir araya getiren "karma teori" veya karma nazariyeye göre tanıma hem kurucu hem de beyan edici unsurları birlikte barındırmaktadır[68]. Montevideo Konvansiyonu'nun 3. maddesinin yanı sıra Uluslararası Hukuk Enstitüsü 1936 yılında verdiği kararıyla tanımanın beyan edici olduğu sonucuna varmıştır[69]. Montevideo Konvansiyonu'nun 3. maddesine göre, "devletin siyasi varlığı, diğer devletler tarafından tanınmasından bağımsızdır. Devlet, tanınmadan önce bile, bütünlüğünü ve bağımsızlığını savunma; varlığını ve refahını sağlama; uygun gördüğü şekilde örgütlenme; çıkarları doğrultusunda yasama, yürütme ve yargı yetkisini ve görevlerini belirleme hakkına sahiptir. Bu hakların kullanılması, uluslararası hukuka göre diğer devletlerin haklarının kullanılmasından başka bir sınırlamaya sahip değildir". Ayrıca hâkim görüşün de devletin, tanımadan önce kurulduğu yönünde olduğu ifade edilmiştir[70].

Tanımanın çeşitli türleri vardır. Bir oluşum, devlet olarak fiilen yani *de facto* olarak veya hukuken yani *de jure* olarak tanınabilir. *De jure* tanıma, yeni devletin varlığını tamamen kabul edip, bu yeni devletle uluslararası ilişkiler kurma niyetinin kesin olarak

64 Convention on Rights and Duties of States Adopted by the Seventh International Conference of American States. Signed at Montevideo, December 26th, 1933, (1936) CLXV League of Nations Treaty Series, 21-31. Konvansiyon hakkında bkz. Ezeli Azarkan, 'Devletlerin Tanınması ve 1933 Montevideo Sözleşmesi', (2016) 15(4) Gaziantep University Journal of Social Sciences, 1055, 1055-1068.

65 Mirko Bagaric/John Morss, 'State Sovereignty and Migration Control: The Ultimate Act of Discrimination', (2005-2006) 1(1) Journal of Migration and Refugee Issues, 25, 30; Thomas Chantal, 'What Does the Emerging International Law of Migration Mean for Sovereignty', (2013) 14(2) Melbourne Journal of International Law, 392, 414-415.

66 Selcen Erdal, 'Uluslararası Hukukta Tanıma Kurumu ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyet Örneği', (2005) 13(1) Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi,157, 161-162; Shaw, (n 62) 316; Peter Malanczuk, *Akehurst's Modern Introduction to International Law*, (7th edn, Taylor & Francis Group 2002) 83; Crozat, (n 63) 8-9; Azubuike, (n 2) 132.

67 Shaw, (n 62) 316; Malanczuk, (n 66) 83; Azubuike, (n 2) 132; Erdal, (n 66) 162-163.

68 Crozat, (n 63) 11-12.

69 Shaw, (n 62) 317; Crozat, (n 63) 9.

70 Malanczuk, (n 66) 84.

ortaya konulmasıdır[71]. *De jure* tanımanın geri alınması zordur[72]. *De facto* tanıma ise, her zaman geri alınabilir[73]. Ayrıca, *de facto* tanınan devletin aranılan bütün koşulları yerine getirdiği sonucuna varılması, *de jure* tanımaya dönüştürebilecektir[74]. O halde kimi durumlarda *de facto* tanıma bir geçiş dönemini belirtmektedir[75]. Tanıma tek devlet tarafından yapılırsa ferdi; birden fazla devlet tarafından yapılırsa kolektif tanımadır[76].

Ayrıca tanıma açık (express recognition) olabileceği gibi zımni tanıma (implied or tacit recognition) şeklinde de olabilir[77]. Tanıma iradesinin diplomatik yollarla bir bildirimle (notification) veya beyanla (declaration) yapılması halinde açık tanımadan söz edilir[78]. Zımni tanıma ise, diplomatik yollarla bir beyan veya bildirim yapılmamış olmakla beraber devletin bazı eylemlerinden hareketle diğer devleti tanıması sonucuna varılmasıdır[79]. Uygulamada zımni veya kapalı tanıma olarak kabul edilen yollar, aksi bildirilmediği takdirde, genellikle şunlardır[80]: (1) tanıma anlamına gelmeyeceğini bildirmeden iki taraflı anlaşma yapılması[81]; (2) diplomatik ilişki kurulması[82]; (3) yeni devletin konsolosuna, konsolosluk tanıma belgesinin (exequatur) verilmesi[83]; (4) bağımsızlık törenlerine resmi temsilci gönderilmesi[84]; (5) yeni devletin yalnızca devletleri üye olarak kabul eden bir uluslararası kuruluşa üyeliği veya bu kuruluşta temsili için olumlu oy kullanılması. Buna karşılık kimi durumların zımni tanıma anlamına gelmeyeceği genellikle kabul edilmektedir[85]. Zımni tanıma sayılmayacak haller arasında (1) aynı uluslararası konferansa katılma[86], (2) çok taraflı bir andlaşmaya taraf olma[87], (3) tanıma konusunda görüşmeler yapma, (4) diplomasi temsilcileri dışındaki temsilciler aracılığıyla temas kurma[88], (5) ticari ilişkiye girme, 6) suçlunun iadesi talebinde bulunma veya böyle bir talebe muhatap olma[89] yer almaktadır.

71 Crozat, (n 63) 14; Erdal, (n 66) 168.

72 Hüseyin Pazarcı, *Uluslararası Hukuk*, (19th edn, Turhan 2020), 379, 381; Shaw, (n 62) 331.

73 Pazarcı, (n 72) 381; Abdullah Kıran, 'Uluslararası Hukukta Devletleri Tanıma ve Tanıma Türleri', (2017) 6(3) Social Sciences Studies Journal, 1083, 1092; Crozat, (n 63) 16; Erdal, (n 66) 168.

74 Crozat, (n 63) 14; Erdal, (n 66) 168.

75 State Recognition under International Law, by Mariya Paliwala, February 10, 2020: https://blog.ipleaders.in/state-recognition/ (accessed 19.10.2021).

76 Crozat, (n 63) 14.

77 Pazarcı, (n 72) 381; Crozat, (n 63) 13.

78 Pazarcı, (n 72) 381.

79 Pazarcı, (n 72) 381; Kıran, (n 73) 1091.

80 Pazarcı, (n 72) 381.

81 Shaw, (n 62) 329; Tadeuss Z. Korsak, 'Recognition of Governments', (1930) 11(3) University of Pittsburgh Law Review, 463, 467; Crozat, (n 63) 14; Erdal, (n 66) 170.

82 Shaw, (n 62) 328-329; Korsak, (n 81) 467; Crozat, (n 63) 14; Erdal, (n 66) 170.

83 Shaw, (n 62) 329; Erdal, (n 66) 170.

84 Pazarcı, (n 72) 381; Erdal, (n 66) 170.

85 Pazarcı, (n 72) 381.

86 Pazarcı, (n 72) 381; Shaw, (n 62) 329-330; Crozat, (n 63) 13.

87 Pazarcı, (n 72) 381; Shaw, (n 62) 329; Korsak, (n 81) 467; Crozat, (n 63) 13.

88 Pazarcı, (n 72) 381; Crozat, (n 63) 13.

89 Crozat, (n 63) 13.

Tanıma ayrıca, şartlı tanıma (conditional recognition) ve şartsız tanıma olarak da yapılabilir[90]. Örneğin, 1942 yılında ABD, Lübnan'ı, ABD'nin vatandaşlarının haklarını koruyacağına dair yazılı güvence vermesi kaydıyla tanımıştır[91]. Tanıma otomatik tanıma şeklinde de olabilir. Örneğin, 1992 yılında SSCB dağılmış yerine Rusya Federasyonu ve Bağımsız Devletler Topluluğu kurulmuştur. Bağımsız Devletler Topluluğu üyeleri açıkça tanınırken Rusya Federasyonu SSCB'nin devamı olduğunu belirterek tanımaya gerek olmadığını öne sürmüştür[92].

Milletlerarası Hukukta Hükümetin Tanınması

BM Üyesi Olmak İçin Aranılan Şartlar ve BM'nin Devletleri veya Hükümetleri Tanıma Yetkisinin Olmaması

Birleşmiş Milletler Şartı uyarınca BM'ye üyelik, "Birleşmiş Milletler Şartı'nda yer alan yükümlülükleri kabul eden ve BM'nin kararına göre bu yükümlülükleri yerine getirebilecek tüm barışsever devletlere açıktır". Devletler, Güvenlik Konseyi'nin tavsiyesi üzerine Genel Kurul kararıyla Birleşmiş Milletler üyeliğine kabul edilirler[93]. Afganistan, 19 Kasım 1946 yılında Birleşmiş Milletlere üye olmuştur. Halen, BM üyesi olarak adı listede yer almaktadır[94]. Ancak bir devletin BM üyesi olarak kabul edilmesi onun bütün BM üyeleri tarafından devlet olarak tanındığı anlamına gelmemektedir[95].

15 Ağustos 2021 tarihinde Afganistan İslam Cumhuriyeti Hükümeti düşmüş; fiili kontrol Taliban'ın eline geçmiştir. Dolaysıyla Afganistan devlet olarak tanınmakla beraber Afganistan'daki bu yeni oluşumun hükümet olarak tanınıp tanınmayacağı meselesi ortaya çıkmıştır.

BM'nin, bir oluşumu devlet veya hükümet olarak tanıma yetkisi bulunmamaktadır. Zira tanıma ancak devletler tarafından gerçekleştirilen tek taraflı bir işlemdir. BM'ye göre, yeni bir devletin veya hükümetin tanınması, yalnızca diğer devletlerin kabul edebileceği veya etmeyebileceği bir husustur. Tanıma, diplomatik ilişkiler kurmaya hazır olmayı ifade eder. BM -devletlerin üye olduğu ve kurduğu bir uluslararası kuruluş olarak- devletleri veya hükümetleri tanıma konusunda yetkiye sahip değildir[96]. BM, sadece devletleri, BM'ye üye olarak veya hükümet temsilcilerinin BM'de temsil yetkisini kabul edebilir. Bir devletin BM üyesi olması için, söz konusu olan devlet,

90 Pazarcı, (n 72) 382; Kıran, (n 73) 1091; Shaw, (n 62) 330; Crozat, (n 63) 14-15; Erdal, (n 66) 165-166, 168.

91 Pazarcı, (n 72) 382.

92 Pazarcı, (n 72) 382; Erdal, (n 66) 168.

93 How does a country become a Member of the United Nations?: https://www.un.org/en/about-us/about-un-membership (accessed 28.10.2021).

94 https://www.un.org/en/about-us/member-states (accessed 19.10.2021).

95 Crozat, (n 63) 12; Azubuike, (n 2) 133.

96 How does a new State or Government obtain recognition by the United Nations?: https://www.un.org/en/about-us/about-un-membership (accessed 28.10.2021).

BM Genel Sekreterine başvurarak BM Şartı kapsamındaki yükümlülükleri kabul ettiğini resmî olarak belirten bir mektup sunmalıdır. BM Güvenlik Konseyi başvuruyu değerlendirir. BM Güvenlik Konseyi'nin beş daimî üyesinden (Çin, Fransa, Rusya Federasyonu, Büyük Britanya ve Kuzey İrlanda Birleşik Krallığı ve Amerika Birleşik Devletler) hiçbirinin veto etmemesi şartıyla, Konseyin 15 üyesinden 9'unun olumlu oyu olmalıdır. Konsey üyeliğe kabulü tavsiye ederse, tavsiye görüşülmek üzere BM Genel Kurulu'na sunulmaktadır. Yeni bir devletin üyeliğe kabulü için Genel Kurul'da üçte iki çoğunluk gereklidir. Üyelik, üyeliğe kabul kararının alındığı tarihte yürürlüğe girmektedir[97].

Devletin Tanınması ile Hükümetin Tanınması Ayrımı

"Devletin tanınması" ile "hükümetin tanınması" birbirinden farklıdır[98]. *Shaw*'un ifadesiyle, hükümet değişikliği, devletin kimliğini etkilemediğinden hükümetin devrilmesi, devleti uluslararası tüzel kişi olmaktan çıkarmayacaktır. Zira hükümetin veya yönetimin tanınması veya tanınmamasının yöneticilerin statüsünü ilgilendirmektedir[99]. Bununla beraber bir hükümetin tanınması açısından vazgeçilmez koşul, devletinin önceden tanınmasıdır. Çünkü bir hükümetin varlığı, temsil edeceği bir devletin varlığına bağlıdır[100]. Buna karşın devletin tanınması, bu devletin hükümetinin tanınacağı anlamına gelmemektedir[101]. Hükümetin tanınması da kendi içinde, "fiili bir hükümetin veya yönetimin tanınması" veya "ülkenin belirli bir toprak parçası üzerinde etkin kontrole sahip bir hükümetin veya yönetimin tanınması" gibi farklı şekillerde ortaya çıkabilir[102]. Bazen aynı anda iki ayrı hükümetin aynı devlette söz sahibi olduğunu iddia edebilir. Nitekim Libya'da Kaddafi hükümeti ile bu hükümet ile silahlı çatışmaya giren Libya Ulusal Geçiş Konseyi aynı anda var olmuştur. Kaddafi Hükümeti, meşru olmasına rağmen birçok devlet Kaddafi Hükümeti'ni değil Libya Ulusal Geçiş Konseyi'ni Libya Devleti'nin hükümeti olarak tanımışlardır[103].

Bir devletin anayasasına uygun olarak gerçekleşen hükümet değişikliğinin tanınmasına gerek yoktur[104]. Bir devletin anayasasına uygun olarak hükümetin olağan değişimi tanımayı gerektirmemekle beraber olağandışı yollarla yani anayasaya veya hukuka aykırı olarak başa gelen hükümetin tanınması gerekmektedir[105]. Diğer bir

97 How does a new State or Government obtain recognition by the United Nations?: https://www.un.org/en/about-us/about-un-membership (accessed 28.10.2021).

98 Malanczuk, (n 66) 82; Crozat, (n 63) 18.

99 Shaw, (n 62) 324.

100 Pazarcı, (n 72) 384; Korsak, (n 81) 463, 463.

101 Pazarcı, (n 72) 384; Shaw, (n 62) 324; Malanczuk, (n 66) 82.

102 Shaw, (n 62) 322.

103 Ayrıntılı bilgi için bkz. Fatma Taşdemir, Uluslararası Hukuk Perspektifinden 2011 Sonrası Döneminde Libya'da De Facto Rejim ve Yeni Hükümetin Tanınması Sorunu, (2020) 8(16) Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi, 375, 386-399.

104 Taşdemir, (n 103) 383.

105 Pazarcı, (n 72) 384-385; Kıran, (n 73) 1087; Shaw, (n 62) 322; Erdal, (n 66) 158.

ifadeyle devlet içerisinde iç veya dış kaynaklı bir isyanın veya siyasi bir boşluk yaratan bir ayaklanmanın sonucu olarak yeni bir otorite ortaya çıkabilir[106]. Bu otoritenin söz konusu devletin anayasasında ve hukukunda öngörülen düzenli bir değişiklik sonucu ortaya çıkmaması halinde bu otoritenin hükümet olarak tanınıp tanınmayacağı sorunu ile karşılaşılacaktır[107]. Afrika, Güney Amerika ve Orta Amerika'da darbelerle yapılan hükümet değişiklikleri sebebiyle hükümetin tanınması sorunu gündeme gelebilmektedir. Afganistan'da da Taliban, olağandışı yollarla fiili yönetimi ele almıştır. Yeni bir hükümetin tanınması, hukuki varlığının kabul edildiğini ve uluslararası hukuk kurallarına göre onunla ilişki kurmaya istekli olduğunu gösteren bir eylemdir[108]. Tanınmayan bir hükümet diplomatik ilişkiler yürütemez; diplomatik temsilciler gönderip alamaz; başka bir devlet veya başka bir hükümetle anlaşmalar yapamaz; yabancı mahkemelerde dava açması engellenir[109]. Tanınmayan bir hükümet uluslararası hayatta etkin bir şekilde faaliyet göstermesi mümkün değildir; kendi ülkesinin sınırlarının veya yetki alanının dışında kalan uluslararası alanda kendisinin ve vatandaşlarının menfaatlerini koruyamaz[110].

Kural olarak devletin tanınmasının yolları, hükümetin tanınması için de kullanılmaktadır[111]. Tıpkı devletlerin tanınmasında olduğu gibi hükümetlerin tanınması da *de jure* ve *de facto* tanıma olabilir[112]. *"Hükümetin de facto tanınması, belirli bir alan üzerinde otorite uygulayan bir rejimin varlığının kabul edilmesidir, ancak bu rejimin tüm amaçlar açısından bir hükümet olduğunun kabulü anlamına gelmez. Böyle bir tanıma genellikle "geçici hükümet" olarak anılan rejimlere verilir ve onun "anayasal hükümete" dönüşmesi üzerine normal olarak bir de jure tanıma yapılır"*[113]. Hükümetin tanınması bir bildirim veya beyanla açıkça yapılabilir. İki taraflı anlaşmanın imzalanması, yeni hükümet tarafından atanan konsolosa *exequatur* verilmesi, hükümet başkanına kişisel tebrik mektubunun gönderilmesi, yeni hükümetin başkanına selam vermesi tanıma niyetini zımnen gösteren herhangi bir fiil olarak yorumlanabilecektir[114]. Yine tıpkı devletlerin tanınmasında olduğu gibi hükümetlerin tanınması da şartlı (conditional recognition of a government) olabilir. Özellikle yeni rejimin, seçimleri yapması veya insan hakları başta olmak üzere belirli konularda güvenceler vermesi şartına bağlı olarak hükümet tanınabilir[115].

106 Korsak, (n 81) 463; Taşdemir, (n 103) 383.

107 Korsak, (n 81) 463; Taşdemir, (n 103) 383.

108 Korsak, (n 81) 463.

109 Korsak, (n 81) 463.

110 Korsak, (n 81) 463.

111 Kıran, (n 73) 1087; Crozat, (n 63) 25.

112 Taşdemir, (n 103) 386; M.J. Peterson, *Recognition of Governments: Legal Doctrine and State Practice 1815-1995*, (1st edn, Palgrave Macmillan 1997), 92-98.

113 Korsak, (n 81) 465.

114 Korsak, (n 81) 467.

115 Korsak, (n 81) 466.

Hükümetlerin tanınmasında farklı esaslardan da hareket edilmektedir. "Etkin kontrol" (effective control) bu esaslardan biridir[116]. Olağandışı yollarla gelen ve fiilen ve etkin bir şekilde hükümet olanların toplumun onayına almalarının gerekip gerekmediği de ayrı bir sorundur[117]. Nitekim 1923 yılında Ekvator Dışişleri Bakanı Tobar tarafından serbest seçimlerle başa gelmeyen bütün hükümetlerin tanınmasının reddedilmesi gerektiği (Tobar Doktrini) savunulmuştur[118]. "Meşruiyet Doktrini" olarak da anılan bu doktrin, anayasal olmayan yollarla hükümet oluşumunun halkın onayını alana kadar tanınmaması gerektiğini savunmaktadır[119]. Buna karşın hükümetlerin tanınmasının otomatik olabileceği, hükümetin anayasal veya anayasa aykırı olarak değişmesinin o devletin iç sorunu olduğu; bu değişimin diğer devletlerle veya uluslararası hukukla ilgisinin olmadığı; aksinin kabulünün o devletin içişlerine karışmak anlamına geleceği, otomatik tanıma yapmak istemeyen devletlerin ise yapabileceği tek şeyin diplomatik ilişkileri kesmek olduğu (Estrada Doktrini) görüşü de vardır[120]. Nitekim İngiltere uygulamasında etkin kontrole sahip otoritenin anayasal veya işlevsel olarak kontrole sahip olması arasında fark yoktur[121].

Korsak, bir hükümetin tanınması için dört testten geçmesi gerektiğini ifade etmiştir. Bu testlerden birincisi otoritenin egemenliği altındaki alan üzerinde etkin bir kontrol uygulayıp uygulamadığıdır. Ancak bu testin geçilmesi tek başına yeterli olmayıp halkın desteğinin de alınması gerekir. Yani yeni oluşturulan rejime karşı halkın büyük ölçüde güçlü bir direnişinin olmaması gerekir[122]. İkinci test, söz konusu otoritenin selefleri tarafından üstlenilen uluslararası yükümlülüklere uyma konusundaki istekliliğidir[123]. Üçüncü test, yeni otoritenin meşru olmasıdır. Bununla beraber *Korsak*, üçüncü testin büyük ölçüde terk edildiğini ifade etmiştir[124]. Dördüncü test ise, yeni otoritenin nasıl ortaya çıktığıyla ilgilidir. Yani hükümetin oluşum şekli önemlidir. Eğer yeni otorite halk iradesiyle birleştirilirse, ortaya çıkan rejim tanınacaktır, ancak isyanla ortaya çıkan rejim, halk desteği olmadan bir diktatörlük hükümeti ortaya çıkarırsa, böyle bir hükümet tanınmayacaktır, meğer ki dış politika menfaatleri tanımayı gerekli kılsın[125]. Zira hükümetin tanınması, siyasi bir karardır[126] ve genellikle devletler kendi çıkarlarını dikkate alarak bu konuda adım atarlar.

116 Kıran, (n 73) 1088; Shaw, (n 62) 323; Taşdemir, (n 103) 384-385.

117 Pazarcı, (n 72) 385.

118 Pazarcı, (n 72) 385; Kıran, (n 73) 1088; Shaw, (n 62) 324.

119 Shaw, (n 62) 324; Taşdemir, (n 103) 385; Crozat, (n 63) 21-22; Erdal, (n 66) 174.

120 Pazarcı, (n 72) 385; Kıran, (n 73) 1088, 1093-1094; Shaw, (n 62) 324; Taşdemir, (n 103) 385; Crozat, (n 63) 20.

121 Colin Warbrick, 'Recognition of Governments', (1993) 56(1) Modern Law Review, 92, 94; Malanczuk, (n 66) 87.

122 Korsak, (n 81) 466.

123 Korsak, (n 81) 466.

124 Korsak, (n 81) 466-467.

125 Korsak, (n 81) 467.

126 Stanley K. Hornbeck, 'Recognition of Governments', (1950) 44 Sixth Session, American Society of International Law Proceedings, 181, 181; Korsak, (n 81) 464 ve 468.

1996-2001 yılları arasındaki Taliban yönetimini değerlendiren *Azubuike*, etkin kontrol esasının tek başına kabul edilmesi halinde Taliban'ın, 1996-2001 yılları arasında Afgan topraklarının yüzde doksanına sahip olması sebebiyle hükümet olarak kabul edileceğini; çoğu devletin Taliban'ı hükümet olarak kabul etmemesinin bu gerçeği değiştirmeyeceğini; zorla bile olsa halkın Taliban'a itaat ettiğini; BM Güvenlik Konseyi'nin 1267(1999) sayılı kararıyla Taliban'ın malvarlığı dondurulmakla ve El-Kaide başta olmak üzere radikal terör örgütleriyle bağlantılarını kesmesi için uyarılmakla beraber hakimiyetini devam ettirmesi sebebiyle hükümet olması gerçeğinin değişmeyeceğini ifade etmiştir[127]. O halde *Azubuike* 1996-2001 yılları arasında Afganistan'da yönetimi elinde bulunduran Taliban'ı hükümet olarak kabul etmiştir.

Peterson ise yeni bir oluşumun hükümet olarak tanınması için halkın desteğini alması, meşru olması; uluslararası yükümlülüklerini yerine getirme iradesinin ve kudretinin olması gerektiğini ifade etmiştir[128]. *Peterson* bu üç temel kriterin yanı sıra yabancı bir askeri güce bağlı olmama, diğer devletlerin haklarına saygı gösterme, gereksiz güç kullanmama, uluslararası hukuka ve insan haklarına bağlı olma kriterlerinin de aranabileceğini belirtmiştir[129]. *Özkan* da *Peterson*'a benzer bir yorum yapmıştır[130]. Halkın desteğinin önemli olduğunu; halkın kendi iradesiyle yeni oluşumu desteklemesi veya yeni oluşumun seçimle halkın desteğini alması gerektiğini ifade etmiştir[131].

Hornbeck ise üç testte söz etmiştir: otoritenin etkinliği; uluslararası yükümlülükleri yerine getirme yeteneği ve kapasitesi; hem antlaşma hem de hukuktan kaynaklanan uluslararası yükümlülüklere uyma eğilimi veya istekliliği[132].

Bazen, anayasaya aykırı otoriteler, yönetimi gasp yoluyla elde edenler gidene veya yeni bir anayasal düzen kurulana kadar hükümetin işlevlerini etkin bir şekilde yerine getirebilir[133]. Taliban'ın fiilen kontrolü ele geçirmesiyle beraber devlet olarak tanınan Afganistan'daki bu fiili oluşumun hükümet olarak tanınıp tanınmayacağı sorunu ortaya çıkmıştır. Taliban, Afganistan'ın neredeyse tamamında kontrol sağlamıştır. Dolayısıyla artık belirli bir bölgede fiili kontrolü elinde bulunduran oluşum olarak değerlendirilmemesi zor gözükmektedir. Taliban'ın BM Şartı'nın bazı maddelerinden kaynaklanan yükümlükleri yerine getireceği şüphelidir. Taliban'ın kadınlara karşı uyguladığı şiddet, din ve vicdan hürriyetine saygı duymaması, eşitlik ilkesini hiçe sayması, yargısız infazlar yapması BM Şartı'na uygun bir hükümet olmasının

127 Azubuike, (n 2) 133-134.

128 Peterson, (n 112) 51-71.

129 Peterson, (n 112) 77-85.

130 Bkz. Işıl Özkan, *Tanınmamış Devletlerin Yasa, Hukuki İşlem ve Kararlarının Tanınması,* (1st edn, Oniki Levha 2017), 56.

131 Özkan, (n 130) 56-57

132 Hornbeck, (n 126) 182.

133 Warbrick, (n 121) 94.

karşısındaki en önemli engellerdir. Dolayısıyla Taliban, diğer devletlere BM Şartı kapsamındaki yükümlülüklerine uyacağına dair taahhütte bulunsa dahi diğer devletleri ikna etmesi zor gözükmektedir. Kaldı ki kanaatimizce bütün şartlar gerçekleşmeden bir oluşumu devlet olarak tanımak milletlerarası hukuka aykırıdır. Tanıma siyasi bir meseledir[134]. *Korsak*'ın ifadesiyle tanıma, siyasi bir karar olmakla beraber, o ülkedeki halkın desteğinden uzak acımazsız otoriteye değil halka verilen demokratik destek olarak düşünülmelidir[135].

Hükümetin tanınması, ticari ilişkilerin sürdürülmesi ve yürütülmesi için gerekli değildir[136]. Dolayısıyla, yeni oluşumu tanımayan devletlerin vatandaşı olan tacirlerin hükümeti tanınmamış olan ülke ile ticari ilişkilerini sürdürmelerine engel bir durum yoktur. Keza devlet kurumu olmaması kaydıyla yardım kuruluşlarının ve özellikle sivil toplum kuruluşlarının henüz tanınmamış olan hükümetin vatandaşlarına yardım konvoyu götürmelerine hukuki açıdan engel bir durum da bulunmamaktadır.

Amerika Birleşik Devletleri ile Taliban Arasında Yapılan Anlaşma'nın Tanıma Açısından Sonuçları

Amerika Birleşik Devletleri 2500 askerinin hayatını kaybetmesine[137] rağmen Taliban ile masaya oturmuş ve anlaşma yapmıştır. *Amerika Birleşik Devletleri ile Taliban Olarak Bilinen Afganistan İslam Emirliği (ki Amerika Birleşik Devletleri Tarafından Bir Devlet Olarak Tanınmamaktadır) Arasında Afganistan'a Barış Getiren Anlaşma* (Agreement for Bringing Peace to Afghanistan between the Islamic Emirate of Afghanistan which is not recognized by the United States as a state and is known as the Taliban and the United States of America), Katar-Doha'da 29 Şubat 2020 tarihinde imzalanmıştır[138]. Anlaşma'nın her yerinde "Taliban olarak bilinen Afganistan İslam Emirliği ki Amerika Birleşik Devletleri tarafından bir devlet olarak tanınmamaktadır" ifadesi kullanılmıştır. Bu anlaşmada Taliban ile ABD'nin üzerinde anlaşmaya vardığı temel konular şöyle sıralanabilir:

(1) Afganistan topraklarındaki Amerikan güçlerine ve müttefiklerine karşı güç kullanılmayacaktır.

(2) Yabancı askeri güçler çekilecektir.

(3) Amerikan askeri olsun veya olmasın bütün güçlerin eğitimcileri, işadamları, danışmanları ve destek hizmet birimleri Afganistan'dan çekilecektir.

134 Crozat, (n 63) 3, 12.

135 Korsak, (n 81) 467.

136 Hornbeck, (n 126) 183.

137 Amanda Macias, 'Secretary of State Blinken calls Taliban 'the de facto government of Afghanistan', 13 September 2021: https://www.cnbc.com/2021/09/13/secretary-of-state-blinken-calls-taliban-the-de-facto-government-of-afghanistan.html (accessed 14.11.2021).

138 Anlaşmanın metni için bkz. https://www.state.gov/wp-content/uploads/2020/02/Agreement-For-Bringing-Peace-to-Afghanistan-02.29.20.pdf (accessed 20.10.2021).

(4) Başlangıçta 500 tutuklu Taliban ve 1000 tutuklu diğer taraftan olmak üzere tutuklular 10 Mart 2020 tarihine kadar; geri kalan tutuklular ise zamanla serbest bırakılacaktır.

(5) ABD, Afganistan İslam Emirliği'ne karşı yaptırımları kaldıracaktır.

(6) El-Kaide ve IŞID-K'nın Amerikan güçlerinin ve müttefiklerinin güvenliğini tehlikeye atmaması sağlanacaktır.

Dikkat edilecek olursa ABD, anlaşmayı Afganistan İslam Cumhuriyeti Hükümeti ile değil, Taliban'la yapmıştır. Anlaşma'nın ardından Afganistan İslam Cumhuriyeti ile Amerika Birleşik Devletleri ortak bir beyanname hazırlamıştır. *Afganistan İslam Cumhuriyeti ile Amerika Birleşik Devletleri Arasında Afganistan'a Barış Getirilmesine İlişkin Ortak Beyanname'de* (Joint Declaration between the Islamic Republic of Afghanistan and the United States of America for Bringing Peace to Afghanistan)[139] yer alan esaslar aşağıdaki gibi özetlenebilir:

1) Afganistan İslam Cumhuriyeti, Afganistan topraklarındaki Amerikan güçlerine ve müttefiklerine karşı terörist kişi veya grupların güç kullanılmamasını garanti etmiştir.

(2) ABD ve koalisyon güçlerinin çekilmesinin zamanlaması yapılmıştır.

(3) Afganistan İslam Cumhuriyeti ile Taliban arasında görüşmeler başlatılacaktır.

(4) Daimî ve kapsamlı ateşkes sağlanacaktır.

(5) ABD ile Afganistan İslam Cumhuriyeti arasında 2001 yılından beri başlayan yakın işbirliği sürdürülecek; Amerikan yaptırımları kaldırılacak ve Afganistan'ın yeniden inşası sağlanacaktır.

ABD, Afganistan İslam Cumhuriyeti Hükümeti'ni Afganistan'ın meşru hükümeti olarak kabul ediyordu. ABD ile Taliban arasında yapılan anlaşmanın her yerinde açıkça "Taliban olarak bilinen Afganistan İslam Emirliği, Amerika Birleşik Devletleri tarafından bir devlet olarak tanınmamaktadır" ifadesi yer aldığından, bu anlaşmanın yapılmasıyla ABD'nin Taliban'ı bir hükümet olarak tanıdığı sonucuna varılamayacaktır. ABD, Taliban ile Anlaşmayı yaparken dahi Afganistan İslam Cumhuriyeti Hükümeti'nin varlığını sürdüreceğini düşünüyordu. Oysa düşündüğü gibi olmadı ve 15 Ağustos 2021 tarihinde Afganistan İslam Cumhuriyeti Hükümeti düştü.

Sonuç

Bir oluşumun hükümet olarak tanınması için belirli bir alanda etkin kontrolü sağlamasının yanı sıra demokratik değerlere sahip olması, insan haklarına saygılı olması ve daha da önemlisi halkın desteğini alması şartları uygulanırsa, Taliban, hükümet olma testini geçemeyecektir. Buna karşın etkin kontrol esasının tek başına bir oluşumun

139 https://www.state.gov/wp-content/uploads/2020/02/02.29.20-US-Afghanistan-Joint-Declaration.pdf (accessed 1.11.2021).

hükümet olarak tanınmasında kullanılması; halkın desteğinin yokluğunun, demokratik ve insan hakları değerlerinden yoksunluğun tanıma açısından bir anlam ifade etmediği ülkeler açısından Taliban'ın hükümet olarak tanınmasında bir sorun görülmeyecektir. Nitekim 1996-2001 yılları arasında Taliban tarafından kurulan Afganistan İslam Emirliği Hükümeti, Pakistan, Suudi Arabistan ve Birleşik Arap Emirlikleri tarafından tanınmıştır. Amerika Birleşik Devletleri Dışişleri Bakanı *Blinken*, Taliban'ın *de facto* hükümet olarak tanınacağını açıklamıştır[140]. Ancak bu açıklamanın Amerika Birleşik Devletleri tarafından Taliban'ın *meşru* hükümet olarak tanındığı anlamına gelip gelmediği konusu kesin değildir. Nitekim *Khan*, Amerika Birleşik Devletleri'nin Taliban'ı *meşru* hükümet olarak tanımasının zor olduğunu; Taliban'ın 2001-2021 yılları arasında süren savaşta Amerikan ordusunu yendiğini; yıllarca düşünce kuruluşlarının, medyanın ve hatta akademik çalışmaların Taliban'ın kadın haklarına ve din özgürlüğüne düşman bir terör örgütü olduğu algısı yarattığını; Taliban'ın uluslararası siyasi ve ekonomik düzende modern bir hükümet olarak Afganistan'ı iyi bir şekilde yönetme yetisine sahip olmadığına ilişkin yaygın bir kanaatin olduğunu; Taliban'ın uluslararası hukuka kuralları uyarınca hükümet olarak tanınması için gerekli şartları taşıyıp taşımadığı konusunda ciddi tereddütlerin bulunduğunu ifade etmiştir[141]. *Khan*; yeni bir oluşumu hükümet olarak tanımanın devletin tercihine bağlı olduğunu; hiçbir devletin yeni bir oluşumu hükümet olarak tanımak zorunda olmadığını; egemenlik tercihini kullanarak, bir devlet yeni oluşumu tanımak yerine tam tersine diplomatik bağları koparak, ticareti durdurarak ve ekonomik yaptırımlar uygulayarak yeni bir hükümeti tanımayabileceğini; nitekim Amerika Birleşik Devletleri'nin 1979 İslam Devrimi'nden sonra İran ile diplomatik ilişkilerini keserek çeşitli yaptırımlar uyguladığını ifade etmiştir[142]. Yeni bir oluşum askeri darbe, ideolojik devrim, tartışmalı seçimler veya uluslararası hukuku ihlal ederek iktidarı ele geçirdiğinde tanınma sorununun ortaya çıktığını ifade eden *Khan*, Afgan halkının kısmî protestosunun, Panjshir'de Taliban karşıtı direnişin olmasının Taliban'ın etkin kontrolü sağladığı gerçeğini değiştirmediğini; Taliban'ın, Afganistan'ın mevcut 2004 anayasasını değiştirerek nasıl bir ideoloji ile yönetim tesis edeceğinin açık olmadığını; ABD'nin bu hususu Afganistan'ın iç meselesi görerek Taliban'ı meşru hükümet olarak tanıyabileceğini; ABD hukuku veya uluslararası hukuk Taliban'ın meşru hükümet olarak tanınması açısından zemin oluşturmazsa bile ABD'nin jeostratejik çıkarlarını dikkate alarak bu yönde adım atabileceğini ifade etmiştir[143]. O halde *Khan*, ABD'nin geçmişte olduğu gibi Taliban'ı tanırken de kendi jeostratejik çıkarlarını dikkate alarak hareket edeceğinin altını çizmiştir. Üstelik ABD jeostratejik

140 Amanda Macias, Secretary of State Blinken calls Taliban 'the de facto government of Afghanistan', 13 September 2021: https://www.cnbc.com/2021/09/13/secretary-of-state-blinken-calls-taliban-the-de-facto-government-of-afghanistan.html (accessed 14.11.2021).

141 L. Ali Khan, Why the US Should Recognize the Taliban as Afghanistan's Lawful Government, September 13, 2021: https://www.jurist.org/commentary/2021/09/l-ali-khan-us-recognition-taliban-afghanistan-government/ (accessed 14.11.2021).

142 L. Ali Khan, Why the US Should Recognize the Taliban as Afghanistan's Lawful Government, September 13, 2021: https://www.jurist.org/commentary/2021/09/l-ali-khan-us-recognition-taliban-afghanistan-government/ (accessed 14.11.2021).

143 L. Ali Khan, Why the US Should Recognize the Taliban as Afghanistan's Lawful Government, September 13, 2021: https://www.jurist.org/commentary/2021/09/l-ali-khan-us-recognition-taliban-afghanistan-government/ (accessed 14.11.2021).

çıkarlarını iç hukukunun ve uluslararası hukukun üstünde tutulabilecektir. Dolayısıyla jeostratejik çıkarların ne olduğunun ortaya konulması gerekmektedir. Söz konusu jeostratejik çıkarları değerlendiren *Khan*, bu çıkarları Deaş ve El-Kaide başta olmak üzere radikal terör örgütlerinin Afganistan'da barındırılmaması ile sınırlamamakta; Afganistan'daki doğal kaynakların Amerikalı şirketler için yeni yatırım olanakları sağlayacağını dikkate alarak Taliban'ın meşru hükümet olarak tanınmasının gerekli olduğunu vurgulamaktadır[144]. *Khan* ne Afganistan halkının beklentileri ne de Taliban'ın gerçek anlamda bir hükümet olma yetisine sahip olup olmadığıyla değil sadece Amerikan'ın jeostratejik çıkarları gerekli kıldığı için Taliban'ı hükümet olarak tanıma yanlısıdır. "Jeostratejik tanıma"da Afgan halkının çıkarları tamamen bir tarafa atılmıştır.

Kanaatimizce, Taliban örneğinde olduğu gibi yeni oluşumların hükümet olarak tanınmasında etkin kontrol esasının tek başına kabul edilmesi ve bu esasa göre yeni oluşumun hükümet olarak tanınması, terör örgütlerini cesaretlendirecektir. Zaten özellikle son yıllarda Deaş örneğinde olduğu gibi acımasızca yapılan terör eylemleri sonucunda, korku ve dehşet saçarak halka rağmen, belirli alanları ele geçirerek bu alanlarda hakim olan grupların sayısı artmaktadır. Meşru olup olmamakla bir derdi olmayan bu radikal grupların hükümet olarak tanınması belki bazı devletlerin çıkarına olsa da bu gruplarla yaşamak zorunda bırakılan halkın çıkarına değildir. Bitmek tükenmek bilmeyen iç çatışmalardan, terör eylemlerinden, işgallerden, ekonomik sorunlardan bitap düşmüş; yoksulluktan bunalmış; insan hakları ve demokratik değerlere susamış Afgan halkının menfaatlerini kendi çıkarlarından üstün tutarak devletlerin Taliban yönetimini hükümet olarak tanıması için kadınlara ve çocuklara yapılan zulme son vermesi; din ve vicdan özgürlüğünü tanıması; farklı din ve etnik kökenden olanlara saygı duyması; halkın desteğini alması için zorlanmalı; bu değerlere erişinceye kadar uluslararası toplum tarafından hükümet olarak tanınmayacağının idrakine varması sağlanmalıdır.

Avrupa Birliği üyesi ülkeler başta olmak üzere birçok ülke, Taliban'ın, Afganistan'ın meşru hükümeti olarak tanınıp tanınması konusunda temkinli davranmakta ve "bekle gör" politikası izlemektedir. Buna karşı Türkiye aceleci davranmakta; Dışişleri Bakanlığı düzeyinde Taliban geçici hükümeti ile görüşmeler yaparak zımnen Taliban'ı bir hükümet olarak tanıma yorumlarının yapılmasına yol açabilecek bazı adımlar atmaktadır. Taliban'ın geçmişi, izlediği politika ve henüz radikal eğilimlerinden arınmak için adım atmaması, halkın tam olarak desteğini almaması, silah zoruyla yönetimi ele alması, insan haklarıyla ve demokratik değerlerle bağdaşmayan değerlere sahip olması Taliban yönetiminin tanınmasının önündeki başlıca engellerdir. Taliban ile ilişki kurma yönünde adım atılırken Türkiye'nin menfaatlerinin yanı sıra Afgan halkının menfaatlerinin de dikkate alınması gerekmektedir. Yabancı bir devletteki yeni oluşumu hükümet olarak tanımak için nadiren de olsa acele etme ihtiyacı olabilir. Bununla

144 L. Ali Khan, Why the US Should Recognize the Taliban as Afghanistan's Lawful Government, September 13, 2021: https://www.jurist.org/commentary/2021/09/l-ali-khan-us-recognition-taliban-afghanistan-government/ (accessed 14.11.2021).

birlikte, tanımada ne kadar acele edilirse, tanıma bir o kadar spekülasyonlara açık olacaktır[145]. *Crozat*'ın ifadesiyle *"tanıma tamamen takdire bırakılmış bir tasarruf da olamaz; bunun muayyen hudutları vardır; işte bu yüzden tanıma bazen suç manzarası arzeder; meselâ milletlerarası kaideye mugayir olarak tevcih edildiğinde (Stimson Doktrini)*[146] *veya mevsimsiz yapıldığında durum bu merkezdedir ve protestolara, misillemeye ve hattâ harbe sebep olabilir"*[147].

Bu nedenle Türkiye'nin Avrupa Birliği ile aynı yönde ilerlemesi daha hayrına olacaktır. NATO bünyesinde uzun süre Afganistan'da asker bulunduran Türkiye'nin, Taliban'ın değil Afgan halkının yanında olması, ancak insan haklarına uyulması ve adil bir seçimin yapılması için gerekli zeminin hazırlaması kaydıyla alt düzeyde Taliban ile görüşmelere başlaması; Taliban'ın, Birleşmiş Milletler Şartı'na, insan haklarına ve demokratik değerlere uyma konusunda atacağı adımlara bağlı olarak zamanla bu görüşmelerin daha üste seviyeye çıkarılması konusunda kesin bir tutum takınması beklenir. Türkiye'de bulunan Afgan vatandaşlarının zaten Pakistan ve İran üzerinden Türkiye'ye giriş yapmaları sebebiyle tamamını, Afgan vatandaşı olanlar açısından güvenli üçüncü ülke ve ilk iltica ülkesi olan İran ve Pakistan'a geri göndermesi gerekmektedir. Zaten 2016 yılında Pakistan ile Türkiye arasında geri kabul anlaşması[148] yapılmıştır ve Pakistan üzerinden yasadışı yollarla Türkiye'ye giriş yapan bütün Afgan vatandaşları bu anlaşma uyarınca Pakistan'a geri gönderilebilecektir[149]. Türkiye, İran ile geçmişte geri kabul anlaşması yapmak için çaba sarf etmişse de başarılı olamamıştır. Bu başarısızlığa rağmen İran ile geri kabul anlaşmasının yapılması hayati önem taşımaktadır. Ancak Türk yetkililer bu konuda adım atmamaktadırlar. Suriye ile resmi ilişkilerin kurulması ve Suriye ile Türkiye arasında yapılmış olan geri kabul anlaşmasının[150] Suriyelilerin geri gönderilmesi için hayata geçirilmesi gerekmektedir. Taliban'ın tanınması, zaten önüne geçilemeyen veya geçilmek istenmeyen yasadışı Afgan göçüne yeni göç dalgaları ekleyecektir.

145 Hornbeck, (n 126) 185.

146 Japonya'nın Çin'i işgal ederek Mangukuo Devletini kurması üzerine ABD Dışişleri Bakanı Stimson'un, 7 Ocak 1932 tarihinde, yaptığı açıklama sebebiyle Stimson Doktrini olarak adlandırılan bu doktrine göre uluslararası hukuka aykırı olarak kuvvet kullanımı sonucu oluşan devletler ve hükümetler tanınmamalıdır (Erdal, (n 66) 166).

147 Crozat, (n 63) 12-13.

148 RG 14.5.2016/29712.

149 Geri kabul anlaşmaları konusunda ayrıntılı bilgi için bkz. Nuray Ekşi, *Türkiye Avrupa Birliği Geri Kabul Antlaşması*, (1st edn, Beta 2016), 3 vd.

150 Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Suriye Arap Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Yasadışı Göçmenlerin Geri Kabulüne Dair Antlaşmanın Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna İlişkin Kanun, Kanun No: 4901, Kabul Tarihi: 17.6.2003

Madde 1-10 Eylül 2001 tarihinde Şam'da imzalanan "Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Suriye Arap Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Yasadışı Göçmenlerin Geri Kabulüne Dair Antlaşma"nın onaylanması uygun bulunmuştur.

Madde 2- Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Madde 3- Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

Karar Sayısı: 2007/11896: 10 Eylül 2001 tarihinde Şam'da imzalanan ve 17.6.2003 tarihli ve 4901 sayılı Kanunla onaylanması uygun bulunan ekli "Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Suriye Arap Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Yasadışı Göçmenlerin Geri Kabulüne Dair Antlaşma"nın onaylanması; Dışişleri Bakanlığı'nın 2.3.2007 tarihli ve HUMŞ/47580 sayılı yazısı üzerine, 31.5.1963 tarihli ve 244 sayılı Kanunun 3 üncü maddesine göre, Bakanlar Kurulu'nca 19.3.2007 tarihinde kararlaştırılmıştır (RG 12.4.2007/26491).

Zira hükümet olma ve bu hükümeti uluslararası standartlara göre yönetme yetisinden yoksun olan Taliban, yabancı sermayeyi ülkeye çekmek ve yeni yatırımlar yaparak ekonomik kalkınmayı hedeflemekten uzaktır. Hükümet olma kudreti kazanmadan, terör örgütleriyle bağlantılarını koparmadan, yeni yatırımlar yaparak Afgan halkının kalkınması ve ekonomik refaha ulaşması için çalışmadan Taliban güvenlik ve ekonomik sebeplerle ülkeden göçü engelleyemeyecektir. Taliban'ın, bu konularda adım atmaya zorlanmadan hükümet olarak tanınması, rehavete kapılmasına neden olacak ve zaten yapısı itibariyle belirttiğimiz konulardan uzak olan Taliban bu konularda adım atmaya ihtiyaç duymayacaktır. Afganistan halkı için güvenli ve huzurlu bir ortam sağlaması, yönetimin tüm toplumu kapsaması; bizzat kendi doğal zenginliklerini çıkararak ekonomik yönden hayatta kalması için Taliban üzerinde baskı kurulması gerekir. Ülkenin doğal kaynaklarının zengin olması, Afgan halkına fayda sağlamamakta; diğer devletlerin bu ülkedeki çıkar çatışmalarını artırmaktadır. Afganistan'da bulunan terör örgütlerinin güç savaşları ve Taliban'ın geleceğinin ne olacağına ilişkin şüpheler; ekonomik sıkıntıların artması Afganistan'dan Türkiye'ye yönelen göçü durdurmayacaktır. Bu göç dalgasının durması, Afganistan'da huzur ve güveni sağlayacak; ekonomiye yön verecek bir hükümete bağlıdır. Devletlerin amacı da kendi çıkarlarını bir yana bırakarak Taliban'ı -meşru hükümet olarak tanımadan önce- bu çizgiye gelmeye zorlamak olmalıdır.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.
Çıkar Çatışması: Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.
Finansal Destek: Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.
Conflict of Interest: The author has no conflict of interest to declare.
Grant Support: The author declared that this study has received no financial support.

Bibliyografya/Bibliography

Addicott JF, 'The 2020 Trump-Taliban Peace Agreement-Time to End the War on Terror', (2020) 2021(11) Nebraska Law Review Bulletin, 1-17.

Azarkan E, 'Devletlerin Tanınması ve 1933 Montevideo Sözleşmesi', 2016 15(4) Gaziantep University Journal of Social Sciences, 1055-1068.

Azubuike L, 'Status of Taliban and Al Quede Soldiers: Another Viewpoint', (2003) 9(1) Connecticut Journal of International Law, 127-154.

Bagaric M and Morss J, 'State Sovereignty and Migration Control: The Ultimate Act of Discrimination', (2005-2006) 1(1) Journal of Migration and Refugee Issues, 25-50.

Chantal T, 'What Does the Emerging International Law of Migration Mean for Sovereignty', (2013) 14(2) Melbourne Journal of International Law, 392-450.

---Convention on Rights and Duties of States Adopted by the Seventh International Conference of American States. Signed at Montevideo, December 26th, 1933, (1936) CLXV League of Nations Treaty Series, 21-31.

---Council Regulation (EC) No 881/2002 of 27 May 2002 imposing certain specific restrictive measures directed against certain persons and entities associated with Usama bin Laden, the Al-Qaida network and the Taliban, and repealing Council Regulation (EC) No 467/2001 prohibiting the export of certain goods and services to Afghanistan, strengthening the flight ban and extending the freeze of funds and other financial resources in respect of the Taliban of Afghanistan, OJ 29.5.2002 L 139, 9-20.

---Council Regulation (EU) No 754/2011 of 1 August 2011 amending Regulation (EC) No 881/2002 imposing certain specific restrictive measures directed against certain persons and entities associated with Usama bin Laden, the Al-Qaida network and the Taliban, OJ 2.8.2011 L 199, 23-32.

Crozat C, 'Devletler Hukukunda Tanıma', (1953) 19(1-2) İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, 3-32.

Diana RPP, 'Self-Defence against Non-State Actors: Possibility or Reality?', (2021) 9 Revista de la Facultad de Jurisprudencia, 151-177.

---DEİK-Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu Afganistan Ülke Bülteni 2012: https://www.deik.org.tr/uploads/afganistan-ulke-bulteni.pdf (accessed 24.10.2021).

---Durand Line Agreement November 12, 1893, Areement between Amir Abdur Rahman Khan GCSI and Sir Henry Martmer Durand, KCIE, CSI: https://www.satp.org/satporgtp/countries/pakistan/document/papers/durandlineagrrement.htm (accessed 18.10.2021).

Ekşi N, *Türkiye Avrupa Birliği Geri Kabul Antlaşması*, (1st edn, Beta 2016).

Erdal S, 'Uluslararası Hukukta Tanıma Kurumu ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyet Örneği', (2005) 13(1) Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 157-196.

Giunchi E, 'The Origins of the Dispute over the Durand Line', (2013) 44(1-2) Internationales Asienforum, 25-46.

Hornbeck SK, 'Recognition of Governments', (1950) 44 Sixth Session, American Society of International Law Proceedings', 181-191.

Khan AL, 'Why the US Should Recognize the Taliban as Afghanistan's Lawful Government', September 13, 2021: https://www.jurist.org/commentary/2021/09/l-ali-khan-us-recognition-taliban-afghanistan-government/ (accessed 14.11.2021).

Kıran A, 'Uluslararası Hukukta Devletleri Tanıma ve Tanıma Türleri', (2017) 6(3) Social Sciences Studies Journal, 1083-1098.

Korsak TZ, 'Recognition of Governments', (1930) 11(3) University of Pittsburgh Law Review, 463-468.

Macias A, 'Secretary of State Blinken calls Taliban 'the de facto government of Afghanistan', 13 September 2021: https://www.cnbc.com/2021/09/13/secretary-of-state-blinken-calls-taliban-the-de-facto-government-of-afghanistan.html (accessed 14.11.2021).

Mahmood T, 'The Durand Line South Asia's New Trouble Spot, Naval Postgraduate School Monterey', June 2005 California Thesis: https://core.ac.uk/download/pdf/36695656.pdf (18.10.2021).

Malanczuk P, *Akehurst's Modern Introduction to International Law*, (7th edn, Taylor & Francis Group 2002).

O'Brien JM, 'State Recognition and "Termination" in Nineteenth-Century New England', *(in) Recognition, Sovereignty Struggles, and Indigenous Rights in the United States: A Sourcebook*, Edited by Amy E. Den Ouden/Jean M. O'Brien,University of North Carolina Press 2013, s. 149-167.

Özkan I, *Tanınmamış Devletlerin Yasa, Hukuki İşlem ve Kararlarının Tanınması,* (1st edn, Oniki Levha 2017).

Pazarcı H, *Uluslararası Hukuk*, (19th edn, Turhan 2020).

Peterson MJ, *Recognition of Governments: Legal Doctrine and State Practice 1815-1995*, (1st edn, Palgrave Macmillan 1997).

Rosand E, 'The Security Council's Efforts to Monitor the Implementation of Al Qaeda/Taliban Sanctions', (2004) 98(3) American Journal of International Law, 745-763.

---S/RES/1267 (1999) UN Security Council Resolution 1267(1999) Adopted by the Security Council at its 4051st meeting on 15 October 1999 15 October 1999: https://www.undocs.org/S/RES/1267%20(1999) (accessed 18.10.2021).

---S/RES/1333 (2000) Resolution 1333 (2000) Adopted by the Security Council at its 4251st meeting, on 19 December 2000: https://www.undocs.org/S/RES/1333%20(2000) (accessed 19.10.2021).

---S/RES/1526 (2004) Resolution 1526(2004) Adopted by the Security Council at its 4908th meeting, on 30 January 2004: https://www.undocs.org/S/RES/1526%20(2004) (accessed 19.10.2021).

Shaw MN, *Uluslararası Hukuk*, Çevirenler Yücel Acer/İbrahim Kaya/M. Turgut Demirtepe/G. Engin Şimşek, (8th edn, TÜBA Yayınları 2018).

Sönmez G, Bozbaş G and Konuşul S, 'Afgan Talibanı: Dünü, Bugünü ve Yarını', (2020) 28 (2) Necmettin Erbakan Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi (NEUSBF Dergisi), 59-77.

---State Recognition under International Law, by Mariya Paliwala, February 10, 2020: https://blog.ipleaders.in/state-recognition/ (accessed 19.10.2021).

Sykes P, *A History of Afghanistan*, Volume 1 and 2, (2nd edn, Routledge 2017).

Şeyhanlıoğlu H, '18. Yüzyıldan Günümüze Kadar Afganistan'ın Jeostratejik Önemi', (2008) 34(2) Avrasya Etüdleri, 61-82.

Taşdemir F, 'Uluslararası Hukuk Perspektifinden 2011 Sonrası Döneminde Libya'da De Facto Rejim ve Yeni Hükümetin Tanınması Sorunu', (2020) 8(16) Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi, 375-405.

---UN Security Council, Security Council Resolution 1214 (1998) [Afghanistan], 8 December 1998, S/RES/1214 (1998): https://www.refworld.org/docid/582081e77.html (accessed 19.10.2021).

---United Nations Security Council Consolidated List 18 October 2021: https://scsanctions.un.org/4p7uhen-all.html (accessed 18.10.2021).

Warbrick C, 'Recognition of Governments', (1993) 56(1) Modern Law Review, 92-97.